

Estudi i proposta del joc tradicional com a eina de cohesió social: aplicació d'una unitat didàctica a l'escola la Salle de Montcada i Reixac

Treball de Final de Grau en Mestre d'Educació Primària

Laura Linares de Pedro

Curs: 2014-2015

Tutor: Dídac Herrero i Ballart

4rt Grau de Mestre d'Educació Primària

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya

Vic, 15 de maig de 2015

Resum

El joc tradicional forma part de la cultura dels nostres pobles i dels nostres costums. En aquest temps, hi ha diferents experts que comenten els punts forts que aporten els jocs tradicionals dins de l'etapa d'Educació Primària, assegurant que per mitjà d'aquest tipus de joc hi ha una progressió positiva de la cohesió social en els alumnes i un decreixement de subdivisions grupals dins d'una mateixa aula.

Per examinar-ho, al llarg d'aquest estudi, he establert una proposta de jocs tradicionals dins de l'àrea d'Educació Física per afavorir les relacions socials dels alumnes. Gràcies als instruments de recollida de dades, he estat capaç d'examinar quina era la situació inicial, durant i posterior de les relacions socials dins la meva intervenció didàctica, arribant a la comparació de resultats per poder acceptar o refutar la idees dels experts.

Paraules clau: *Jocs tradicionals, Educació Física, cohesió social, relacions socials, Educació Primària, cultura lúdica.*

Abstract: Traditional games are part of our tradition and of our villages culture. Nowadays, there are different experts who defend that traditional games bring benefits during primary education including a positive evolution among children's cohesion and a decrease of subdivisions within classrooms.

Along this study, I propose a list of traditional games in the subject of physical education. My aim is to promote better social relationships among students. Thanks to the instruments I have used to collect information, I have been able to find what was the initial situation, during and after social relationships within my teaching unit. Through a rigorous analysis I came to the final results which have allowed me to accept or reject the experts beliefs.

Key words: Traditional games, physical education, social relationships, primary education, playful culture

Agraïments

En primer lloc, vull donar les gràcies al meu tutor de la Universitat de Vic, Dídac Herrero Ballart, que ha estat al meu costat per guiar-me en tot moment al llarg del treball realitzat. Gràcies a la seva ajuda i paciència he aconseguit un desenvolupament molt enriquidor en el meu estudi.

A tots els docents que han acceptat entrevistar-se amb mi. Ells i elles m'han aportat un punt de vista de les seves experiències personals sobre el joc tradicional i m'han proporcionat informacions molt enriquidores. En concret, m'agradaria fer esment de Nacho Galvez, un mestre que no només ha acceptat realitzar l'entrevista sinó que m'ha proporcionat recursos com ara llibre i materials entre d'altres per poder dur a terme la meva proposta.

També vull agrair l'escola La Salle de Montcada per la seva col·laboració. Gràcies al permís del centre, vaig poder desenvolupar la meva proposta didàctica amb els alumnes de quart de primària. Alhora, vull donar les gràcies a David Zapata, el mestre d'Educació Física, per l'ajuda rebuda a l'hora d'organitzar i col·laborar en la unitat didàctica.

I per últim, a la meva mare, per ensenyar-me que amb il·lusió, tot és possible.

INDEX

1. Introducció.....	4
1.1. Justificació, objectius i hipòtesi.....	5
2. Marc teòric	7
2.1. Discussió conceptual.....	7
2.1.1. Definició de joc.....	7
2.1.2. Els diferents tipus de joc.....	10
2.1.3. Classificació dels jocs tradicionals.....	12
2.2. Els jocs tradicionals dins de la societat.....	14
2.3. Els jocs tradicionals a l'escola	17
2.4. Els jocs tradicionals com a cohesió social.....	21
3. Aplicació pràctica.....	23
3.1. Metodologia.....	23
3.1.1. Paradigma.....	24
3.1.2. Mètode	25
3.1.3. Tècniques de recollida de dades	26
3.1.3.1. L'entrevista.....	26
3.1.3.2. Pauta d'observació.....	30
3.1.3.3. Sociograma.....	32
3.2. Anàlisi de les dades.....	32
3.2.1. Anàlisi de les entrevistes	33
3.2.2. Anàlisi de les pautes d'observació.....	33
3.2.3. Anàlisi dels sociogrames	34
3.3. Resultats.....	35
3.3.1. Entrevistes	35
3.3.2. Pauta d'observació.....	37
3.3.3. Sociograma.....	39
3.4. Discussió	41
4. Conclusions.....	44
5. Bibliografia	48
5.1. Webgrafia	50

1. Introducció

Aquest treball de final de grau és un estudi i proposta educativa del joc tradicional com a eina de cohesió social de Laura Linares de Pedro, dins de l'assignatura de Treball de Final de Grau en el Grau d'Educació Primària de la Universitat de Vic, durant el curs 2014-2015.

El Treball de Final de Grau busca el resultat de la formació adquirida en el decurs dels ensenyaments del Grau i permet mostrar el nivell d'adquisició de les competències de la titulació i dels principis que fonamenten la futura tasca professional. Està basat en la recollida de dades i aplicació pràctica del tema escollit, centrat en els principals aspectes que el conformen. Les pràctiques es van dur a terme dins del Cicle Mitja, amb alumnes de quart de primària. L'escola La Salle està situada al terme municipal de Montcada i Reixac, dins de la comarca del Vallès Occidental

Aquest treball està dividit en sis apartats, incloent-hi la introducció del treball. El segon apartat és la justificació del treball, on faig esment de quines han estat les meves motivacions per realitzar aquest estudi sobre la temàtica triada i els objectius i hipòtesi del treball, fent una hipòtesi inicial sobre el meu estudi, així com l'objectiu general i objectius específics. El tercer apartat és el marc teòric, on hi ha una descripció dels conceptes bàsics que donaran fonamentació teòrica a la meva recerca i una relació amb autors de referència en la temàtica treballada. El quart apartat s'explica l'aplicació pràctica realitzada a l'aula, descrivint el tipus de paradigma, mètode i tècniques de recollida de dades viables i pertinents pel treball segons els experts. A continuació, hi ha l'anàlisi de dades, on es mostra tots els avenços que he realitzat en el meu treball. En el quart apartat, hi ha els resultats obtinguts gràcies als instruments de recollida de dades. En el cinquè apartat, les conclusions, on es mostra totes les reflexions a partir de les idees que he après dels experts en la fonamentació teòrica i les dades obtingudes en el marc pràctic. Finalment, podem observar la bibliografia consultada per la realització del Treball de Final de Grau, on apareixen els llibres, pàgines web, articles que he utilitzat per portar a terme l'estudi.

1.1. Justificació, objectius i hipòtesi

En moltes ocasions, tots a la nostra infància hem experimentat i recordem molts jocs que cataloguem com a jocs tradicionals. Però en pocs moments, relacionem el record del joc tradicional com un recurs educatiu per poder conèixer millor als nostres companys i companyes. En aquest estudi he procurat recerca a través dels jocs tradicionals una millora de la cohesió social en els alumnes dins de l'assignatura d'Educació Física.

Al llarg d'aquests quatre anys al grau d'Educació Primària hem tractat i conegut la temàtica de les relacions socials dins les escoles i l'entorn familiar. En concret, en la menció d'educació física, ens han parlat sobre el joc com un recurs educatiu important en el procés aprenentatge dels nens i nenes.

La temàtica d'aquest treball és defensar els jocs tradicionals com una bona eina per enfortir la cohesió social, és a dir, veure si els jocs tradicionals juguen un paper important en les relacions socials dels alumnes dins de les classes d'Educació Física.

A l'hora de fer la proposta de Treball de Final de Grau, són diferents els motius que em van portar a escollir aquest tema. El motiu principal pel qual vaig escollir el joc tradicional, és degut a un interès personal i professional.

Per una banda, l'interès personal, perquè sempre he sentit curiositat pels jocs tradicionals i m'agradaria aprofundir el meu coneixement centrant-me en l'aspecte de la cohesió social dins de l'escola. Per altra banda, el motiu professional és cara el meu futur com a docent d'educació física, perquè em suposa un apropament a un dels temes que apareix dins del currículum de primària i està poc potenciat a l'escola.

Per elaborar el treball he aprofitat l'estada intensiva al centre durant l'assignatura de Pràctiques III. En aquestes nou setmanes a l'escola he estat com a docent d'Educació Física, des de P-3 fins a 6è de primària. A l'hora de fer la meua investigació, vaig escollir a la classe de 4t de primària, ja que amb alumnes cicle mitjà és una etapa on es manifesten les preferències en les relacions internes. Per dur a terme aquest estudi he realitzat una Unitat didàctica de jocs tradicionals per potenciar la cohesió social. L'escola on he realitzat les pràctiques, només tenen una sola línia, per tant, l'estudi està centrat únicament en una sola classe.

La hipòtesi que em vaig formular a l'hora de portar a terme el meu estudi és “establir els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física, ajuden a la cohesió social dels alumnes de 4t de primària a l'escola la Salle de Montcada i Reixac”. Per tant, el següent treball té com a propòsit fer un exercici reflexiu sobre els jocs tradicionals, centrant-me en el procés que l'implica com a eina de cohesió social dins del creixement evolutiu dels infants.

Per això, l'objectiu general que he establert a l'hora de fer el meu estudi és constatar si els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física milloren la cohesió social dels alumnes de 4t de primària de l'escola la Salle del municipi de Montcada i Reixac.

Per poder portar a terme aquest objectiu, he examinat el grau de cohesió social dins del grup-classe per veure les relacions establertes. A continuació, he fet una proposta didàctica sobre els jocs tradicionals separant als alumnes en petits grups de treball. Aquests grups eren diferents a cada sessió, ja que d'aquesta manera, tots els alumnes s'interaccionaven en les accions jugades. Al final d'aquesta proposta, vaig passar les preguntes inicials per veure si l'objectiu general s'havia complert, és a dir, verificar si a través d'aquesta intervenció sobre els jocs tradicionals dins de l'assignatura d'Educació Física millorava la cohesió social dels discents.

Aquest objectiu general es precisa amb els objectius específics plantejats a continuació:

- Millorar la cohesió social dels alumnes per mitjà dels jocs tradicionals.
- Potenciar els jocs tradicionals com a activitat lúdica

En relació als objectius específics, és important que estiguin enfocats cap als infants perquè d'aquesta manera farà que siguin conscients i puguin entendre la part positiva que aporta està cohesionat amb tots aquells que ens envolten.

Cal dir que aquest treball també ha estat iniciat per projectar i transmetre uns records d'altres generacions als infants d'avui i de sempre, per desenvolupar i aconseguir un ambient adequat que proporcioni i promoció els jocs tradicionals a l'escola i en l'entorn familiar.

2. Marc teòric

En aquest apartat treball exposo la fonamentació teòrica amb la qual m'he recolzat per dur a terme la meua recerca. Gràcies als diferents experts que expressen la importància del joc tradicional en les relacions socials dels nens i nenes de l'etapa d'Educació Primària, intento primer fer una base teòrica per poder dur a terme després el meu estudi pràctic. Aquesta fonamentació teòrica és útil per adquirir els conceptes claus per poder realitzar la meua investigació posterior.

En el primer bloc d'aquest marc teòric parlo de la discussió conceptual, és a dir, miro d'aproximar-me a la definició de joc per diferents autors. En un altre apartat, parlo dels diferents tipus de jocs des del punt de vista dels experts com ara el joc autòcton, el joc popular i el més important en aquest treball, el joc tradicional. I per acabar, en l'últim apartat d'aquest bloc, exposo la classificació dels jocs tradicionals.

En el segon bloc, presento els jocs tradicionals dins de la societat, centrant-me en la funció que tenen com a element cultural i els diferents punts de vista sociològics. Per fer-ho introdueixo de forma detallada la funció cultural quan parlem de jocs tradicionals i tot seguit, mostro els diferents punts de vista sociològics dels experts.

En el tercer bloc, comento els jocs tradicionals a l'escola, on explico la situació actual dels jocs tradicionals a les escoles i el punt de vista des de l'àrea d'Educació Física, veient les finalitats educatives que poden aportar aquests tipus de jocs en les sessions d'Educació Física i en el creixement educatiu dels infants.

I en l'últim bloc, explico els jocs tradicionals com a cohesió social, fent esment del paper socialitzador i l'estret lligam que s'estableix a través d'aquests jocs en les persones i l'entorn.

2.1. Discussió conceptual

2.1.1. Definició de joc

En l'àmbit quotidià de la societat en què estem immersos, el joc és una eina present. En aquest sentit Blanco (2010) ens comenta que el significat de joc, és qualsevol tipus d'activitat que es realitzi amb l'objectiu de gaudir amb unes regles establertes, i el significat de tradicional, pertany o relatiu a la tradició, és aquell que és comú. Segons l'autor, aquests conceptes és possible que no ho hagin ensenyat o que no hem parat a pensar realment el que signifiquen per nosaltres, ja que ho donem per assabentat.

El joc ha aparegut sempre en l'ésser humà i moltes espècies animals, i ha anat evolucionant a través de diferents etapes. Els jocs tenen relació amb activitats de la vida quotidiana, amb les estacions de l'any, amb els dies de la setmana i festius, i en la vida rural.

El joc és una via de desconexió de la realitat que ens envolta. Aquest està present al llarg de la vida i en totes les etapes evolutives de cada persona. En el joc, l'infant experimenta sentiments i emocions que li permeten reduir les seves ansietats i afrontar d'una altra forma més adequada la situació que li està succeint. Per tant, considerem que el joc serveix per superar els constants problemes que es donen a la infància.

Segons Agudo, Minguez, Rojas, Ruiz, Salvador i Tomàs (2002) ens comenten que el joc està vinculat amb el procés vital de les persones. Aquest procés s'inicia amb els nounats i els seus moviments de les mans i expressions de felicitat; continua amb els nens i nenes, passant dels jocs individuals als cooperatius i normatius, segueix amb els adults, i té la seua retrocés a la infància de fills i nets.

Trobem la mateixa concepció amb Bantulà i Mora (2007) ens expliquen que el joc és una manifestació lúdica de caràcter universal que acompanya a l'ésser humà des del seu naixement fins a la mort. Aquests autors ens mostren un punt de vista del joc com una exteriorització íntima que té l'home des de l'inici de l'evolució humana. A partir d'aquest fet, podem dir que els jocs han estat actius en les persones de manera contínua, fent una transmissió del saber tradicional de generació en generació.

El significat de joc el podem enfocar des de diferents punts de vista. Primer, trobarem les definicions més importants, la gran part de les descripcions són teories molt més extenses. És important pel desenvolupament d'aquest treball explicar breument com es defineix el concepte de joc tradicional i diferenciar-lo d'altres com ara els jocs populars i els autòctons, que sempre han estat lligats, fent necessari el coneixement de les seves diferències, per no confondre els seus significats.

Des del punt de vista etimològic, Lavega (2000:12) anota que:

“- Juego procede del término latín *iocus*, *iocari* que significaba chanza, diversión, broma, cosa poco seria.

-Lúdico/a o lúdico/a procede del termino latín *ludus*, *ludere*, *ludera*, *ludicrum* también asociado a la significación de juego infantil, el tiempo de recreo diversión.”

L'expert ens fa veure que el joc en moltes ocasions va lligat amb el terme lúdic. Per tant, el joc és una experiència divertida i exultant.

El joc també el trobem definit a l'Institut d'Estudis Catalans (1995:1089) on explica que el joc és una «acció de jugar». També trobem definit el verb jugar (1995:1093) com: «Passar el temps en quelcom que es fa amb l'objecte d'entretenir-se, de divertir-se. Una o més persones, entretenint-se en algun dels exercicis recreatiu o esportius sotmesos a regles, en què sovint hom guanya o perd.»

Alhora, Huizinga (1972:51) ens defineix el joc com:

«El juego, en su aspecto formal, es una acción libre ejecutada “como si” y sentida como situada fuera de la vida corriente, pero que, a pesar de todo, puede absorber por completo al jugador, sin que haya en ella provecho alguno, que se ejecuta dentro de un determinado tiempo y un determinado espacio, que se desarrolla, en un orden sometido a reglas y que da origen a asociaciones que propenden a rodearse de misterio o a disfrazarse para destacarse del mundo habitual.»

Un especialista sobre el joc com és Lavega (2000:10) ens parla que: «En el juego se presenta siempre una participación activa de sus protagonistas, quienes actúan tomando sus propias decisiones e iniciativas». Per tant podem afirmar que en el joc constantment els participants tenen una actitud dinàmica i activa amb accions i preses de decisions de forma autònoma en les formes jugades.

Alhora, aquest expert (2000:12) ens estableix unes característiques del joc, que a continuació les enumeraré:

- **Voluntari i lliure:** juguem quan ens ve de gust, en qualsevol lloc i qualsevol moment.
- **Divertit, agradable, alegre i satisfactori:** El joc és una activitat que ens agrada a tots i totes i que ens aporta records molt agradables, ja que sempre és sinònim de passar-t'ho bé.
- **Espontani, instintiu i irracional:** Quan juguem ens oblidem de totes les coses del nostre voltant i ens entreguem tal com som a la pràctica jugada de manera plena.
- **Gratuït, improductiu i intranscendent:** El joc suposa una activitat momentània que engloba a un grup de persones que volen passar-ho bé sense buscar res a canvi.
- **Incert, fluctuant i aventurer:** En començar el joc no coneixem el resultat final, se'ns fa impossible esbrinar tot el que passarà.
- **Ambivalent i oscil·latori:** En el joc poden passar moltes coses diferents. En el joc estem constantment contrastant diferents situacions.

- **Compromès, intencionat i conscient:** Quan juguem, cada persona està obligada a prendre una decisió, a interpretar contínuament la situació en la qual es troba i oferir una resposta personal mitjançant les accions del joc.
- **Estètic i creatiu:** Cada joc té la seva pròpia estètica i harmonia. Els jocs no només són divertits pels que juguen sinó que en moltes ocasions són també divertits per aquelles persones que observen.
- **Fantàstic, simbòlic i fictici:** Quan juguem ens endinsem en un món ple de personatges ficticis i d'accions que no corresponen a la vida real. La ficció implica una oposició amb el món real i permet que l'infant s'alliberi de les exigències que el món real l'imposa per així, actuar amb les seves normes i regles.
- **Seriós, necessari i solemne:** Quan un infant juga participa en un joc, el més important en aquell moment és tot allò que succeeix durant la pràctica.
- **Reglat i normatiu:** Tot joc té unes regles, enteses com un conjunt d'aspectes que ens indiquen les limitacions que hi ha per tots els participants amb les mateixes condicions.

2.1.2. Els diferents tipus de joc

Seguidament, un cop feta la cerca sobre el concepte joc i les seves característiques, m'aproximaré a conèixer les paraules «autòcton», «tradicional», «popular».

Segons Lavega (2000:30) ens defineix el joc autòcton com:

«Parece lógico afirmar que al no saber cuál es el origen de estos juegos, no podemos utilizar con rigor los términos autóctono, nativo, oriundo o vernáculo, que siendo sinónimos significan atribuir a una zona o cultura el origen de un determinado juego. Como mucho se puede considerar que algunas de sus consideraciones reglamentarias, las expresiones que se utilizan para dar el nombre a un juego son familiares de una localidad u otra.»

El mateix autor (2000:31), ens explica que és el joc popular:

«Cuando localizamos un juego que está muy arraigado en una determinada zona y los habitantes del lugar lo practican habitualmente, ya sea en general (diversas edades y géneros) o en un sector de población concreto (por ejemplo personas ancianas, población escolar...) ese juego lo podemos denominar popular. En este caso, popular significa que pertenece al pueblo, a las personas del lugar, quienes con sus características, creencias y estilos de vida locales lo han incorporado a su cotidianidad.»

I per últim, l'expert (2000:31) ens comenta que és el joc tradicional:

«Aquellos juegos que los conocemos desde siempre, que incluso las personas más ancianas del lugar los recuerdan desde su infancia, son prácticas que han pervivido a lo largo del tiempo y que por tanto se han ido transmitiendo entre las distintas generaciones. De este modo son juegos tradicionales aquellos que han participado de un proceso de transmisión y que han tenido continuidad durante un determinado período histórico.»

També trobem a dues autores, Busqué i Pujol (1996:13) que ens comenten que: «Els jocs tradicionals són la base de moltes cultures. Els jocs tradicionals és aquell que ha passat pel sedàs de les generacions que ens han precedit, i porta amb ell el reflex dels nostres costums i de les nostres tradicions més ancestrals.»

Per tant, segons aquestes autores el joc tradicional és el pilar fonamental de moltes cultures i ens donen l'oportunitat de ser conscients d'aquestes i a la mateixa vegada intenten donar un mirall de les nostres tradicions i costums dels nostres avantpassats.

Lavega (2000) creu que per els esser humans el sentit del joc tradicional té una proximitat més enllà d'aquelles activitats lúdiques que mantenen i mostren la cultura dels seus participants, gràcies a la transmissió entre generacions. El joc tradicional pot arribar d'altres parts del món, i començar a passar de generació en generació i arribar a ser un joc autòcton, encara que no sigui originat en la zona concreta. Tal com diu el mateix autor (2000) els jocs tradicionals són aquells que coneixem des de sempre. Aquests tipus de jocs són activitats i pràctiques que fa molt temps que existeixen i que s'han anat transmetent de generació en generació.

El joc tradicional és creatiu i proporciona noves i modificades regles pactades pels participants. El resultat final no és més que el fet d'haver passat una bona estona i fomentar la relació espontània i directa entre els altres participants. Aquests tipus de jocs no són competitius ni ambiciosos, sinó que tenen la funció d'enriquir i educar a tots els nens i nenes que estan participant. No obstant això, el joc tradicional acaba convertint-se en esport tradicional a causa de la reglamentació i institucionalització, on s'afegeixen normes i regles, material, defineix el terreny de joc, etc.

Joc Autòcton	Joc Popular	Joc Tradicional
<p>Terme poc rigorós i inexistent.</p> <p>No hi ha coneixença de l'origen i de procedència concreta.</p>	<p>Representatiu a la zona.</p> <p>Practicat d'acord amb els estils de vida de la cultura.</p>	<p>Procés de transmissió entre varies generacions.</p> <p>El joc s'ha practicat i conegut durant un període de temps considerable.</p>

Figura 1. Tipus de jocs. Font: Lavega (2000:32)

Per tant, que en aquest estudi exposo el joc tradicional com una activitat figurativa i coneguda d'una època o regió, que ha anat passant de generació en generació el qual implica que ha arrelat a la societat.

2.1.3. Classificació dels jocs tradicionals

Els jocs tradicionals els podem agrupar segons les seves característiques. Hi ha dos autors que ens exposen el seu punt de vista a l'hora de classificar els jocs tradicionals.

En primer lloc, exposaré el punt de vista de Lavega, Costes i Pubill (2010:6) on ens mostren una seqüència dels jocs seguint el criteri d'interacció motriu, és a dir, tenint en compte el tipus de relació que s'estableix entre els participants:

- **Els jocs en solitari o psicomotors:** són jocs on el protagonista es posa a prova i pot competir amb altres companys però sense relacionar-se amb ells i elles. D'aquesta manera, el participant podrà conèixer les seves limitacions i virtuts, ja que cap membre el pot ajudar o perjudicar en les seves accions. Aquestes accions no estan relacionades a prendre decisions importants, sinó que l'infant ha de tenir una certa competència per realitzar amb la màxima eficàcia les seves accions motrius utilitzant un objecte del joc (rutlla, baldufa, els patacons, ossets, entre d'altres).
- **Els jocs d'oposició:** aquests tipus de joc fan que el participant superi un o més rivals. Els jugadors han de llegir els missatges lligats a les accions motrius dels altres membres, desxifrant-los i actuar proporcionant la resposta més adient en cada moment. En aquests tipus de jocs es poden presentar tres situacions d'estructures de relacions motrius:
 - o **El duel entre dos jugadors,** on l'èxit d'un membre fa que hi hagi la derrota de l'altre.

- **Tots contra tots**, on els participants són oponents i cadascú busca l'èxit individual.
- **Un contra tots**, present en els jocs de persecució on el participant intenta agafar a un oponent. En moltes ocasions hi ha un intercanvi de papers dels participants.
- **Els jocs de cooperació**: són jocs on es demana que com a mínim dos participants hagin de resoldre un mateix repte. Els membres es poden ajudar per mitjà de l'intercanvi del contacte corporal o d'algun objecte que sigui útil.
- **Els jocs de cooperació-oposició**: aquest tipus de jocs demanen als participants ajustar les seves accions motrius als altres membres i oponents del joc. Aquests jocs demanen un dinamisme dels mateixos processos o dificultats que els jocs d'oposició, però amb la necessitat de ser tàctics amb els companys. Es poden presentar en tres tipus diferents:
 - **El duel entre dos equips**, la victòria d'un suposa la derrota de l'altre.
 - **N-Equips**, s'enfronten diferents equips. Aquesta estructura es veu reflectida en enfrontaments col·lectius.
 - **Equip contra la resta**, un equip de protagonistes organitzats s'oposen a la resta de participants que prèviament tenen interessos personals. En moltes ocasions, els participants canvien de relacions (de companys a adversaris) durant el joc.
 - **Jocs paradoxals**, qualsevol participant pot ser company i adversari a la vegada que els altres membres.

En segon lloc, proposo l'opinió a l'hora de classificar els jocs tradicionals de l'autora Martínez (1983):

- **Jocs de força**: aquests jocs estan lligats amb el treball de camp o amb oficis manuals; són jocs que demana al participant un aixecament de pesos, d'arrossegament, de lluita i de transport. Un exemple d'aquest tipus de jocs seria estirar la corda.
- **Jocs de Pilota**: els podem trobar a tots els continents i civilitzacions. Hi ha moltes maneres diferents: amb l'ús de bastons, raquetes, pales o només amb el peu o la mà. Un exemple d'aquest tipus de joc seria el Rebotet.
- **Jocs de carreres**: En aquests jocs hi ha diferents modalitats:
 - Jocs de persecució: un exemple seria els moros i cristians
 - Jocs de relleus: un exemple seria curses d'ous
 - Jocs de velocitat: un exemple seria les curses de sacs.

- **Jocs de corda:** aquests jocs consisteixen que els participants saltin a una corda de diferents formes. Un exemple seria saltar a la corda amb cançons tradicionals.
- **Jocs d'habilitat i d'equilibri:** són jocs on les finalitats poden ser diferents: llançament a distància i precisió, habilitat per aguantar la postura corporal o situació, etc. Un exemple d'aquest tipus de jocs seria les xapes, les bitlles catalanes, la xarranca, entre d'altres.

2.2. Els jocs tradicionals dins de la societat

Els jocs tradicionals són un element cultural molt rellevant dins de cada país. La posada en pràctica i els coneixements conserven l'essència dels valors que inculquen, fent que no quedin en l'oblit. Per tant, han format part de la cultura dels pobles, sent ensenyats i adquirits des de fa molts anys i transmesos amb les mateixes tècniques, originalitat, paraules, moviments i entonació. Gràcies a la força d'aquesta popularitat i difusió han arribat a ser tradicionals.

Des del punt de vista sociològic, hi ha diversos autors que defineixen els jocs tradicionals. Segons Öfele (2003), els jocs tradicionals són aquells que són transmesos de generació en generació, de forma oral, que continuen perdurant, mantenint la seva essència. Podem observar, que aquesta autora ressalta la transmissió, com a característica principal dels jocs tradicionals.

Troblem una altra definició de la mateixa autora on es pot veure aquesta característica de nou. Öfele (2003), el caràcter social dels jocs és una característica indiscutible dels mateixos. Els jocs tradicionals no escapen d'ella i menys encara si tenim en compte l'intercanvi que suposen no només entre nens i nenes, sinó també entre generacions.

Hi ha altres autors que comparteixen aquesta característica principal dels jocs tradicionals que són Trigo i Trigueros. Segons Trigo (1995), el joc tradicional, a diferència de l'autòcton, pot haver arribat d'un altre lloc i una vegada allà començar a passar de generació en generació i arribar a ser considerat un joc autòcton encara que no hagi estat originat en aquella zona, simplement complint amb la transmissió d'aquest a través de diferents generacions de forma oral. I segons Trigueros (1998), són aquells jocs que es transmeten de generació en generació, considerant-se específics o no d'un lloc determinat.

Malgrat això, hi ha un autor que remarca altres qualitats dels jocs tradicionals. Segons Pere Lavega (2000), aproximar-se al joc tradicional és apropar-se al folklore, a la ciència de les tradicions, costums, usos, creences i llegendes d'una regió. Resulta difícil dissociar el joc tradicional del comportament humà, l'estudi del joc folklòric de l'etnografia o etologia. Segons l'autor, els jocs tradicionals són un mirall de bona part dels elements i característiques dels seus participants, del seu dia a dia i de l'entorn que els envolta. Cada poble té les seves tradicions i costums, amb els seus jocs que els distingeixen d'altres poblacions. Per tant, l'expert assegura que gràcies al saber dels propis jocs tradicionals estem coneixent la nostra cultura més propera. D'aquesta manera, els jocs tradicionals formen part del nostre patrimoni cultural.

Els autors Lavega i Olaso (2003) parlen que durant molt de temps, els jocs tradicionals dins de l'àmbit educatiu, s'han anat perdent a causa d'una transmissió inadequada per part de la comunitat educativa i dels docents. La gran causa d'aquesta pèrdua, entre altres factors, ha estat la inutilitat de la transmissió oral de la cultura popular en les llars, carrers, escoles, etc. Un altre dels factors, ha estat el canvi en les societats i els hàbits de vida, que han provocat en els pobles i ciutats que desapareguin els costums dels jocs tradicionals en els carrers. Aquesta idea la podem veure reflectida concretament a Lavega i Olaso (2003:16) on ens diuen que :

“En dicha corriente de opinión toma cuerpo la idea que al parecer, en la sociedad posindustrial, el determinismo cultural de la infraestructura y de la estructura sobre la superestructura no se da –tal y como suponen los materiales culturales-; se trata de las *valorizaciones terciarias*, las no deterministas las actualmente consecuentes. Por otro lado, el deporte al convertirse en filtro del supuesto *reloj postindustrial* llega de forma autónoma a canalizar y a producir valores y mercancías propias, y debido al etnocentrismo cultural que impera en la sociedad dominante, llega a destruir otras culturas lúdicas a partir de un manifiesto proceso de aculturación que homogeneiza las sociedades hacia un modelo universal.”

Seguint el que diu Ortí (2003) aquests jocs tenen unes determinades regles o normes que són la posteriorment la imatge de les lleis socials. Un cop dit això, i com continua afirmant Ortí (2003), s'ha de fer esment que un exemple d'un joc tradicional amb normes socials és el joc de les bitlles. Aquest joc, practicat des de l'antiguitat, té una gran quantitat de modalitats que estaven desapareixent. Per aquest motiu va aparèixer la Federació de Bitlles, que va evitar la seva desaparició, encara que va sorgir una nova modalitat autonòmica que abastava les aportacions de la gran quantitat de variacions que existeixen. Aquest fet pot provocar la pèrdua de les formes locals per donar pas a la nova modalitat que recull les característiques essencials de les altres.

Tal com diu Trigueros (2002) existeix una tendència a la igualtat cultural que està acabant no només amb els jocs tradicionals sinó que també amb les formes culturals, aspectes i valors socials. Aquests jocs, que han particularitzat les nostres regions, pobles i barris, estan desapareixent a causa dels esports grupals com ara futbol, bàsquet, handbol, etc. L'autor remarca la idea dient que els jocs tradicionals han estat i continuen sent un dels principals jocs discriminats per culpa de l'esport majoritari, que és la pràctica predilecta de la societat actual i fins en aquest moment, ha estat disponible com a instrument metodològic per arribar als objectius corporals o motors i no per una causa en si mateixa.

Busqué i Pujol (1996) comenten que la desaparició o substitució dels jocs tradicionals de la cultura popular és un dels fenòmens sociològics que ens ajuda a pensar sobre el món dels nens i nenes. L'alerta de la desaparició del joc tradicional ha estat causada perquè els adults no han transmès com en altres èpoques i els infants han estat absorbent l'influència dels mitjans de comunicació davant de la gran falta d'originalitat. A més a més, la urbanització ha reduït els espais apropiats per poder practicar aquests jocs amb llibertat. Aquesta idea, les autores(1996:9) la reforcen dient que:

«Aquest passat del qual venim, que forma part de la identitat de cada poble i que no pot quedar ofegat per les noves tecnologies amb la seva capacitat homogeneïtzadora, és el necessari contrapès per a preservar la identitat local i la diversitat cultural.»

Per tant, aquests jocs es troben en una profunda crisi, que va incrementant en certs moments en una societat sotmesa pel consumisme i la tecnologia. Aquesta idea la podem veure en dos autors diferents.

En primer lloc per les anteriors autores, Busqué i Pujol (1996:11) que ens diuen:

«[...] hi ha una mena de menyspreu per totes aquestes petites fórmules tradicionals, creient que són coses passades, que als nens ja no els agradaran, que els seus textos parlen de coses pròpies d'una societat agrícola i que en aquest moment els nens no estan per cantar, jugar o parlar de coses que no coneixen i que de vegades sembla que no entenen. Això fa que no es doni al joc tradicional la importància i la vàlua que té com a vehicle d'integració i arrelament i com a font indiscutible d'aprenentatge.»

En segon lloc per l'especialista Lavega (2000:27) on ens diu que:

"[...] a través del juego realizado, se detectan algunas de las características de nuestra cultura, muy distintas a la de las épocas históricas mencionadas anteriormente. Estamos ante una sociedad de consumo, en la que es posible comprar un repertorio muy variado de productos, entre los cuales se encuentran los juguetes o determinados útiles de juego como es el caso de los tazos."

Lavega (2000), un dels principals factors que provoquen la pèrdua de la cultura oral en els jocs tradicionals, ho trobem dins del nucli familiar. Actualment, els pares i mares treballen moltes hores i no tenen temps d'estar amb els seus fills. Segons ens confirma Lavega (2000:61):

"En la actualidad el entorno que nos rodea nos invita a llevar una vida cada vez más sedentaria. Muchas personas se levantan, desayunan, usan el ascensor para llegar al aparcamiento del sótano del edificio; conducen el coche hasta la puerta de la oficina, permanecen sentados las ocho horas de jornada laboral, y acto seguido regresan del mismo modo a sus casas, para terminar el día sentados en el sofá delante del televisor. Este tipo de circunstancias no ayudan a tener hábitos de dinamismo y de actividad física, motivo por el cual los más pequeños crecen sin recibir un repertorio amplio de estímulos motrices o activos en sus diversiones habituales."

Alhora, amb la mateixa idea, també trobem a Trigueros (2002) ens comenta que el temps que es dedica als jocs tradicionals no és el recomanable actualment. La societat primerenca, connectada al nucli familiar, s'ha deixat de banda per donar-la a la secundària, que està relacionada amb l'escola. Aquest fet fa que hi hagi una pèrdua de tradicions culturals dins de l'àmbit familiar.

2.3. Els jocs tradicionals a l'escola

En la societat actual, de consum i capitalisme, la publicitat i el mercat de productes ha transformat els jocs tradicionals en alguna cosa que distància molt dels seus orígens. El temps del patí els nens i nenes miren revistes dels seus ídols, juguen a videojocs o realitzen partits de futbol interminables. Resulta més complicat reprendre l'ensenyament de la cultura en els centres, per culpa del gran fenomen de la globalització, que ha causat la pèrdua de les particularitats culturals dels jocs tradicionals en els diferents pobles.

Per tant, segons Busqué i Pujol (1996) parlen que les escoles haurien de lluitar per aconseguir transformar els jocs tradicionals en un objecte d'estudi dins del projecte curricular. És important que els centres i famílies, no deixin de banda la nostra cultura, ja que forma part de la vida de tots nosaltres i de les següents generacions futures. Tal com diuen Busqué i Pujol (1996:10): «El paper del mestre és crear el clima, ensenyar a jugar, fer que els nens juguin voluntàriament i que s'ensenyin els jocs els uns als altres.»

Lavega ens comenta que a les hores pertinents a l'entrada i sortides del centre són les més idònies per la seva pràctica, com també són els dies festius. L'estona d'esbarjo seria una estona idònia pels més menuts perquè poguessin gaudir dels jocs tradicionals, com ara la corda, xarranca, xapes, etc. Amb aquests jocs, no hi ha excepció a cap infant en la participació d'un joc a un altre, és a dir, ningú queda exclòs. Lavega (2000:81) mostra que:

«El carácter abierto de las reglas de estos juegos permiten a cualquier persona jugar. El juego del pañuelo, la bandera, la alpargata, el bólit (bélit, billarda, estornija...), la pelota sentada (pies quietos) o el balón-tiro (cementerio, brile) son ejemplos de juegos que permiten que jueguen todo aquellos protagonistas que lo deseen. Incluso en aquellos juegos en los que suele jugarse con un número reducido de personas se puede hacer el mismo juego en zonas paralelas dividiendo a todo el colectivo en pequeños grupos; tal es el caso del juego de las tabas, el pulseo de picas, el tiro de palo o los juegos de lanzamiento de precisión.»

Per poder frenar la desaparició dels jocs tradicionals Ortí (2003) parla que seria bo que els futurs educadors intentessin frenar aquesta tendència, recuperant i evitant l'oblit d'allò que és nostre, fent que s'identifiqui a una societat que al llarg del temps ha conservat aquests jocs. Així, des de l'àmbit de l'Educació Física, es pot intentar tal com ens diu Ortí (2003:35):

“frenar la pérdida y la desaparición de los juegos tradicionales utilizándolos como herramientas que conduzcan al desarrollo de aspectos motrices, cognitivos, afectivos y sociales, consiguiendo al mismo tiempo los diferentes objetivos establecidos por la LOGSE en cada una de las diferentes etapas, ciclos y niveles.”

També hi ha una altra autora, Ófele (2003) que ens explica que dues de les diferents raons que ajuden a la inclusió en la circumstància escolar i en l'assignatura de l'educació física són la lleugeresa i simplicitat en l'organització i preparació, ja que els infants es poden moure amb total llibertat i facilitat a l'hora de portar a terme les seves accions (terra, herba, moqueta, matalassos, etc.) en qualsevol espai i per altra banda,

el preu baix dels materials que es requereixen. Cal dir que segons l'autora és rellevant tenir en compte que els jocs tradicionals no s'han fet al llarg de la història de forma espontània i improvisada sense la necessitat de recursos fora de l'abast per realitzar la forma jugada i la seva composició.

El joc tradicional juntament amb la cultura s'han introduït en l'última reforma educativa en totes les àrees de l'àmbit educatiu. El joc forma part del currículum d'Educació Primària en els tres cicles. Podem observar, que molts dels docents programen continguts relacionats amb els jocs en els seus exercicis a l'aula d'aprenentatge. A l'àrea d'Educació Física es considera que els jocs tradicionals són una part important en la formació integral dels infants. Una de les finalitats de l'escola és recobrar aquest patrimoni lúdic desaparegut al llarg del temps a través de les sessions i exercicis impartides pels mestres per arribar a una obtenció dels objectius generals d'etapa i d'àrea.

Des del punt de vista de l'Educació Física, Trigo (1994) ens fa esment que hi ha una cerca de la necessitat de treure profit de tot allò que els infants aprenen. Hi ha dos punts de partida, aprendre a jugar o aprendre un joc. Aprendre a jugar comporta una presa de decisions continua i un procés d'obertura pels nens i nenes. Aprendre un joc implica una adquisició d'habilitats específiques del joc en concret. Aquesta idea la tornem a veure reflectida en la mateixa autora quan ens comenta que els jocs tradicionals tenen diferents característiques i potencien diverses habilitats motrius.

Com molt bé afirma Lavega (2000) el joc serà i ha estat sempre un element imprescindible per l'àrea de l'educació física. El motiu és el seu gran efecte unificador que permet la capacitat de prendre decisions en gran grup, de dialogar amb els altres companys i companyes, de pensar estratègies, etc. Novament, Lavega (2000:79) considera que: «El juego es por esencia un diálogo corporal, del jugador con su cuerpo, con los objetos que le rodea y también con el resto de participantes que deciden intervenir en la misma aventura lúdica y motriz.»

Imeroni (1987) opina que els jocs tradicionals fan que la comunicació entre les persones que participen es relacionin entre si, una relació entre companys o alumne-professor i viceversa, fent possible que això ens porti a resoldre i evitar problemes de falta d'integració o conflictes d'agressió. Aquesta idea la veiem concretament especificada quan Imeroni (1987:30) esmenta que:

«[...]escola com a farga de recerca i, doncs, del saber; escola com a farga de relacions i, doncs, d'estar junts; escola que afavoreix el diàleg, que incrementa la

possibilitat per a comprendre i practicar l'aspecte metacomunicatiu, que reforça el reconeixement individual com a pertanyent a un grup.»

A l'escola, el joc ha tingut diversos papers al llarg del temps. Per una banda, la tendència de l'Educació Física de base creu que el joc és una eina més, i per tant, té l'objectiu d'extreure el màxim un bon desenvolupament integral dels infants. En aquest aspecte, el joc és una eina per arribar als nostres objectius i èxits. Per altra banda, la tendència de l'escola tradicional sobre el joc ha estat un assumpte poc important en els progressos dels nens i nenes dins de les classes, per la qual cosa consideraven que a l'hora d'esbarjo i fora de l'escola ja era suficient.

Segons Agudo, Mínguez, Rojas, Ruiz, Salvador i Tomás (2002) ens expliquen que dins de l'àmbit escolar, tants els alumnes com els professors, cerquen en els jocs tradicionals un objectiu únic: entreteniment i diversió. Aquest objectiu és totalment acceptable però no suficient. El joc tradicional és més que un mitja o recurs metodològic amb la finalitat externa d'ell mateix. Els mateixos autors mostren que el joc tradicional és una bona eina metodològica que es pot fer servir a l'àrea d'Educació Física. Aquest joc és un recurs molt ràpid i pròxim per proporcionar als alumnes, ja que suposa una totalitat en els participants. Encara que, no n'hi ha suficient amb triar uns jocs a l'atzar. Per tant, aquests experts manifesten que seria bo que els docents, poguessin examinar aquestes activitats per una sèrie de barems. Així aconseguirien que aquestes pràctiques estiguessin més pròximes a l'educació real en valors i proporcionarien l'aportació com a mestres en la fabricació d'una societat heterogènia, solidària, multicultural, tolerant, solidària, etc.

Trigueros (2002) ens exposa que la desaparició d'aquests jocs per part d'unes generacions a unes altres seria un efecte negatiu perquè aquests transmeten uns valors molt rellevants als nens i nenes, els quals no els aconseguiran per mitjà de cap altre joc. Per fer possible que això no succeeixi i donar-li la importància que es mereix, el mateix autor ens exhibeix que no ha d'estar en el currículum d'Educació Primària i passar directament a la pràctica d'educació física, si no ha d'estar present en els diversos nivells de concreció curricular.

Per tant, amb el que s'ha comentat en els paràgrafs anteriors, puc comentar que la possibilitat de millorar el currículum d'educació primària amb els jocs tradicionals, porta de manera implícita el coneixement de les necessitats dels espais i recursos que ens proporciona l'anàlisi del context. La bona selecció dels mateixos ha de concordar a la realitat dels alumnes i de la seva posada en pràctica.

Lavega (2000) ens parla que un avantatge dels jocs tradicionals és la possibilitat de modificar o crear noves normes. Això, segons l'autor, permet als participants adaptar els jocs tradicionals a tots els infants per evitar diferències i enfrontaments entre companys. Els jocs fan que els infants s'uneixin, ja que per dur a terme aquests tipus de joc s'han d'ajuntar formant grups i col·laborant per aconseguir un objectiu comú. Aquesta idea la tornem a veure quan Lavega (2000:26) ens manifesta que:

«Y al mismo tiempo nuestro impulso por querer divertirnos nos transporta a improvisar una actividad lúdica (voluntaria, divertida, incierta...) que al tener unas reglas determinadas (número de intentos, forma de proyectar la lanza, o guijarro, elección del objetivo a contactar, turno de las actuaciones, premio a obtener...) se convierte en un juego con unas normas muy sencillas.[...] nos descubre todo un conjunto de relaciones (con los objetos), con otra persona del clan (con los demás), que de una forma divertida nos permite familiarizarnos con alguna de las acciones típicas del momento.»

Aquesta idea la trobem de nou reforçada amb el mateix autor (2000:79):

« [...] las reglas a menudo se improvisan, se definen y se terminan de pactar en función de las características de los protagonistas y de las circunstancias del momento. Por eso este tipo de juegos se puede entender como una invitación a la participación, a divertirse y a comunicarse[...].»

2.4. Els jocs tradicionals com a cohesió social

Els jocs tradicionals prioritzen la relació amb els altres participants, siguin companys o adversaris. Vigotsky (1989) tracta el paper que juguen el llenguatge i la interacció en la relació entre l'aprenentatge i el desenvolupament. Per tant, en la socialització, la qual és necessari un llenguatge comú, s'adopta un control sobre la pròpia conducta comparant-la amb la conducta de la gent de l'entorn proper, de manera que es produeix un aprenentatge social i personal.

Segons mostren Busqué i Pujol (1996) els jocs són una de les primeres eines infantils que tenim per descobrir-nos, per compartir alegries i temps amb altres persones que ens envolten i, per tenir idea sobre el món en el qual vivim. Aquesta idea la veiem reforçada quan Busqué i Pujol (1996:14) ens manifesten que:

«Jugar no és quasi mai una activitat aïllada; normalment es sol fer en grup;[...] El joc estimula i fa que cada jugador trobi el seu lloc en el grup perquè pot provar, una i altra vegada, els diversos rols. El mateix joc estimula les possibilitats de prendre decisions. D'aquesta manera el nen pren contracte amb la societat en que haurà de viure.»

Segons Lavega (2000) manifesta que els jocs tradicionals són un tema que forma part de la vida de tothom i que persisteix i es recorda amb il·lusió o nostàlgia. Des del seu punt de vista, creu que les persones gaudim de manera cooperativa amb cançons com ara el pica de mans, revelem la nostra velocitat en el desplaçament amb jocs com ara el pica la paret, ens adonem qui és el nostre amic o amiga quan juguem a la salvació, etc. L'autor considera que aquestes experiències són importants transmetre-les de generació en generació quan tenim l'oportunitat, ja que són molt valuoses i ens aporten moments màgics en els quals s'ofereix una dosis de felicitat recíproca entre aquells que ho transmeten i aquells i aquelles que ho reben. Tal com diu Lavega (2000:23):

«El ser humano, desde siempre, se ha caracterizado por su capacidad de relacionar-se. En primer lugar nos relacionamos con nuestros familiares directos (padres, hermanos) [...] y también con las demás personas que conviven en nuestra vida cotidiana (vecinos, amigos, compañeros de colegio, maestros y profesores, otros familiares,...)»

Aquest mateix autor (2000) opina que tots aquests jocs passen a forma part indispensable de la cultura social de cada territori, que dia a dia es va construint i refent amb les modificacions que aporten els jugadors i jugadores. Aquesta idea l'especialista (2000:24) la reforça dient que: «todas estas expresiones son manifestaciones culturales distintas ya que son el resultado de una forma característica de relación con nuestro entorno natural y social.»

El mateix autor (2000) revela que és així com els jocs es converteixen en universals i formen part de les nostres vides i de la resta de persones del món que ens envolta, per evidenciar-nos de la nostra humanitat comuna per damunt de tot. Aquesta idea la posa en evidència l'autor (2000:28): «[...] el juego, al igual que otras formas de relación o de expresión del ser humano, refleja en buena parte elementos y características de los protagonistas, del entorno en que se encuentran y de su vida cotidiana.»

Tot i això, Lavega i Olaso (2003) mostren que els jocs tradicionals són un aspecte socialitzador rellevant perquè es poden relacionar amb la comunicació. Tal com diu Lavega i Olaso (2003:9):

“Un aspecto sumamente llamativo e interesante del juego tradicional es, sin duda, su sociabilidad. Efectivamente el hecho de jugar implica una cierta dimensión social ya que todo jugador comparte tiempo, espacio, materiales y a veces acciones con otros jugadores que como él, integran el contenido esencial que todo juego es.”

3. Aplicació pràctica

En aquest apartat és el moment de fer referència a la fonamentació pràctica del meu estudi. Per fer-ho de manera estructurada, està separat en diferents blocs.

En primer lloc, es pot veure el bloc de metodologia, on parlo per mitjà dels experts en jocs tradicionals com a eina de cohesió. Després explico quin paradigma he utilitzat en el meu estudi i seguidament detallo el mètode que he seguit, fent una explicació detallada dels aspectes més específics de la meva investigació. En l'apartat següent dins de metodologia, comento els diferents instruments de recollida de dades a través del suport dels especialistes reconeguts en la temàtica, quins instruments han estat utilitzats per fer la meva recerca, fent esment de quina manera i quan han estat útils.

En segon lloc, l'apartat d'anàlisi de dades, desenvolupo de manera concreta quins són els resultats extrets a partir dels instruments utilitzats durant la meva investigació. Cal dir que en les dades que estan exposades no hi ha el nom complet dels infants per raons de confidencialitat. Per tant, els alumnes que han participat en el meu estudi posaré només el número corresponent a cadascú.

3.1. Metodologia

Pel que fa la metodologia i la realització de l'estudi, he utilitzat una Unitat didàctica¹ portada a terme amb discents de 4t de Primària a l'escola la Salle de Montcada i Reixac.

La unitat didàctica té 5 sessions en les quals, els infants de 4rt de primària han experimentat els jocs tradicionals des d'una besant lúdica en la que apareixen aspectes relacionats amb la cohesió social (a l'hora de fer grups, els tipus de jocs tradicionals exposats a les sessions, etc.).

A l'hora de portar a terme les sessions de la Unitat de Programació, he utilitzat una tècnica a través de l'atzar per crear grups de treball amb 5-6 alumnes per cada grup, ja que eren 26 alumnes a la classe. D'aquesta manera, tots els alumnes podien interactuar amb els diferents companys i companyes sense excloure a cap i adonant-se de les virtuts i peculiaritats que els envolten.

Per saber quin era l'estat inicial de les relacions entre els alumnes de la classe de 4rt de Primària, i a la vegada finalitzada la Unitat Didàctica, he portat a terme unes preguntes als alumnes per tal d'obtenir unes dades fiables de les seves connexions i

¹ Unitat de Programació es pot observar a l'annex 1

l'ambient social de la classe. També, durant la Unitat Didàctica, he fet servir una pauta d'observació, per aconseguir més informació sobre el que passava a la classe.

Cal dir que, per poder tirar endavant aquesta Unitat de Programació, les competències que s'han utilitzat són les competències social i ciutadana, autonomia i iniciativa personal i artística i cultural, sent la primera la que té més pes durant la realització de la Unitat didàctica dels jocs tradicionals.

A través d'aquesta unitat didàctica, m'he plantejat el propòsit de la metodologia que és aconseguir el màxim d'informació eficient i poder connectar-la amb els objectius proposats.

3.1.1. Paradigma

En aquest estudi, tal com diu Camps (2014) he escollit entre els tres paradigmes (interpretatiu, sociocrític i quantitatiu) aquell que s'ajustava més a la meua recerca. Per tant, puc dir que el paradigma que es veu reflectit durant la metodologia és el paradigma interpretatiu qualitatiu, ja que observo des d'una perspectiva subjectiva les accions i conductes del meu estudi. El que em proposo amb aquest estudi és obtenir informació que em proporcionis fets per demostrar que els jocs tradicionals afavoreixen la cohesió social, millorant les relacions entre els infants dins de l'assignatura d'Educació Física, fent que d'aquesta manera sigui un recurs més per utilitzar a les classes.

Cal dir que durant la meua recerca faig servir dades quantitatives per mitjà dels sociogrames, encara que, aprofito aquestes dades per fer uns registres explicatius a través d'interpretacions de les situacions que em mostra el sociograma. Les dades quantitatives com les qualitatives, em seran útils per examinar tot el que succeeix dins de la classe. Aquesta idea la veiem reflectida en l'autor López (1995), on ens comenta que s'han adonat compte que en les investigacions de les ciències socials no serveix de res distingir els resultats qualitius dels quantitatius. Per tant, les dues vies d'informació em poden ser útils en la meua recerca. Per una banda, per constatar el procediment a través de les entrevistes i pauta d'observació i per altra banda, per verificar l'últim resultat per mitjà dels sociogrames.

Per acabar, comento que la meua proposta i intervenció a partir d'una unitat didàctica a l'àrea d'Educació Física és primordial per poder realitzar la meua recerca. Villar (1994) ens exposa que els objectius fonamentals de la recerca interpretativa són comprendre i analitzar la situació problemàtica per poder intervenir sobre aquesta. Per tant, el meu propòsit es reforça amb aquesta idea al llarg de la meua recerca.

3.1.2. Mètode

El mètode que he fet servir durant la meua recerca, és l'estudi de cas, perquè examino situacions dins d'unes sessions d'Educació Física sobre els jocs tradicionals d'un grup classe de cicle mitjà. En aquestes situacions em centro concretament en la cohesió social existent i les relacions que estaven establertes entre ells i elles. D'aquesta forma, un cop acabada la meua Unitat de Programació, proposant jocs tradicionals que potencien la cohesió social del grup classe, podré constatar si hi ha hagut un canvi positiu i enriquidor de la cohesió i relacions socials.

Aquest estudi de cas es basa en la recerca del fenomen dels jocs tradicionals dins del context escolar. Per poder dur a terme aquest estudi de cas he utilitzat tres tècniques per obtenir dades: observació directa a partir de la graella d'observació, entrevistes a docents d'Educació Física i les preguntes a infants sobre el joc tradicional per poder realitzar els sociogrames.

Segons Walker (1983:45) ens defineix l'estudi de cas com:

“el estudio de casos es el examen de un ejemplo en acción. El estudio de unos incidentes y hechos específicos y la recogida selectiva de información de carácter biográfico, de personalidad, intenciones y valores, permite al que lo realiza, captar y reflejar los elementos de una situación que le dan significado... (Existe en el estudio de casos) una cierta dedicación al conocimiento y descripción de lo idiosincrásico y específico como legítimo en sí mismo.”

També trobem a Asopa i Beve (2001) que defineixen l'estudi de cas com un mètode d'aprenentatge basat en la participació cooperativa, activa i en el diàleg democràtic dels estudiants sobre una situació real. En aquesta definició trobem tres dimensions importants dins de l'estudi de cas:

- La rellevància que els discents prenguin consciència del paper actiu en l'estudi de cas.
- Els alumnes estiguin disposats a col·laborar amb els seus companys i companyes.
- El diàleg ha de ser el pilar fonamental per arribar a consensos i prendre decisions de manera cooperativa.

Per part de Stake (1998) adopta una triple modalitat d'estudi de casos: intrínsec, instrumental i col·lectiu. Els casos intrínsec són aquells que el cas ve donat per l'objecte, la situació problemàtica o l'àmbit d'investigació. En aquesta modalitat, l'interès se centra en allò que podem aprendre del seu anàlisi; no cerca el possible

l·ligam amb altres casos o amb altres problemes generals. Els casos instrumentals són aquells que defineixen en raons de l'interès per conèixer i comprendre un problema més ampli per mitjà del coneixement d'un cas concret, és a dir, la finalitat és aconseguir entendre una altra cosa. Per últim, els casos col·lectiu, tenen un cert grau d'instrumentalitat, amb la diferència que en lloc de seleccionar un sol cas, estudiem i escollim un conjunt de tots els possibles.

Per tant, el meu cas es tracta d'un estudi intrínsec perquè no vull fer cap teoria ni tampoc fer universal les dades obtingudes del meu estudi, sinó que voldria satisfer el meu interès i augmentar el meu coneixement sobre el pes dels jocs tradicionals quan volem treballar la cohesió social dins d'un centre educatiu.

3.1.3. Tècniques de recollida de dades

Durant la meua recerca he fet servir diferents instruments de recollida de dades. Aquests tipus d'instruments m'han ajudat des del començament del meu estudi. A l'inici i al final d'aquest, he portat a terme les mateixes preguntes als discents per veure i analitzar el punt de partida i de cloenda de les relacions dels infants. Seguidament, per poder fer l'acompanyament de l'evolució dels infants he portat a terme les observacions directes a partir de la pauta d'observació. Per acabar, per refermar o refutar el que he anat interpretant, he entrevistat a quatre docents d'Educació Física, els quals em mostraran la validesa de les meves interpretacions.

3.1.3.1. L'entrevista

L'entrevista l'he creat a partir de les preguntes que he realitzat durant la meua unitat de programació. He realitzat dues entrevistes, una als mestres d'Educació Física per saber el seu punt de vista sobre els jocs tradicionals com a eina de cohesió social dins de les classes i una altra, pels alumnes. Aquestes entrevistes m'han estat útils per observar i adonar-me del progrés dels infants al llarg de la Unitat didàctica.

Aquesta tècnica per recollir dades l'he triat per saber les relacions que s'estableixen entre els nens i nenes de la classe on vaig portar a terme la unitat didàctica i alhora també vaig fer un altre tipus d'entrevista per saber el punt de vista que tenen els quatre docents sobre els jocs tradicionals com a cohesió social dins de l'àrea d'Educació Física.²

² A l'annex 4,5,6,7 es troben les quatre entrevistes transcrites

L'entrevista segons Rodríguez Gómez i altres (1996), Ander-Egg (1987) Goetz i LeCompte (1998), comparteixen la definició d'entrevista dient que és un intercanvi verbal cara a cara entre dues persones, on l'entrevistador intentarà obtenir informació de l'entrevistat o dels entrevistats.

També trobem a Silva (1994: 255), amb una perspectiva diferent sobre l'entrevista que ens fa entendre la tècnica com:

"Una relació entre persones (dues o més) on s'estableix una via de comunicació bidireccional, preferentment oral i que compta amb uns objectius premeditats o prefixats i coneguts almenys per l'entrevistador. Es tracta d'una relació interpersonal asimètrica on s'estableixen uns rols que proporcionen el control de la situació per part de l'entrevistador i la predisposició per part de l'entrevistat."

Per tant, l'entrevista és una tècnica que es pot realitzar de manera oral o escrita creant una conversació amb la persona que entrevistes. En la meua intervenció les entrevistes que he realitzat són les semiestructurades, ja que he preparat una pauta prèvia però les preguntes no són tancades per tal que l'entrevistat pugui tenir dir coses relacionades amb el tema que també poden ser rellevants d'analitzar.

A partir de la naturalesa de la hipòtesi que promou el meu TFG, "establir els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física, ajuden a la cohesió social", he portat a terme tal com diu Albadejo (2010), entrevistes de comunicació interna amb la qual m'he entrevistat amb el docent del centre on he portat a terme la unitat didàctica perquè d'aquesta manera estigui més cohesionat. No obstant això, també he fet entrevistes de comunicació externa amb docents d'altres centres del municipi, per contrastar i tenir un ventall més ampli sobre el tema.

A continuació mostro l'entrevista que vaig passar a tots els nens i nenes de la classe de quart sobre les relacions establertes. Aquestes preguntes, com he dit amb anterioritat, es van passar a l'inici i al final de la Unitat de Programació per veure si havia fet un impacte positiu.

Nom de l'alumne:

1. Amb quin company o companya del grup t'agradaria estar a classe per considerar-lo el teu millor amic o amiga?

Nom i cognoms:

2. Amb quin company o companya del grup no t'agradaria estar a classe per creure que no és el teu millor amic o amiga?

Nom i cognoms:

3. Qui creus que t'escolliria i qui no voldria en cada cas de les preguntes anteriors?

M'escolliria:

No m'escolliria:

4. Si haguessis de triar tres amics o amigues, amb qui jugaries a l'hora del pati? I amb qui no jugaries a l'hora del pati?

Noms i cognoms amb qui jugaria:

1.

2.

3.

Noms i cognoms amb qui no jugaries?

1.

2.

3.

5. Qui escolliries per realitzar una activitat esportiva en l'assignatura d'educació física? I amb qui no?

Nom i cognoms de qui escolliries:

Nom i cognoms de qui no escolliries:

L'objectiu d'aquestes preguntes era conèixer el punt inicial de les relacions entre els discents abans de començar i després de la meva intervenció didàctica. Per tant, aquestes preguntes estan formulades per mostrar les dificultats de relació que tenen amb alguns alumnes i alhora també les seves preferències de relació.

Per altra banda, mostro l'entrevista semi estructurada que vaig fer servir per saber l'opinió dels docents sobre els jocs tradicionals com a eina de cohesió social escolar.

1. Quins aspectes positius destacaries dels jocs tradicionals?
2. Com a docent, creus que és bo utilitza el recurs dels jocs tradicionals en les classes d'educació física? Per què?
3. Creus que a l'hora de jugar els nens i nenes utilitzen estratègies i relacions establertes?
4. Dins dels jocs tradicionals que es poden aplicar amb els infants dins de l'educació física, quins creus que són els més útils per treballar la cohesió social dins l'aula? Per què?
5. Quins són els criteris que utilitzaries si volguessis treballar el joc tradicional com a eina de cohesió social?
6. Des del punt de vista de docent, creus que els jocs tradicionals poden motivar als alumnes en el seu procés d'aprenentatge? Per què?
7. Per últim, em podries explicar una experiència personal com a docent sobre el joc tradicional que tingui a veure amb la cohesió social o relacions entre els alumnes?

L'objectiu principal d'aquestes entrevistes era per saber i detectar els punts de vista dels docents sobre els jocs tradicionals i alhora m'ha servit per poder fer una comparació d'opinions que reforcen la meva recerca.

El motiu pel qual vaig decidir formular aquests tipus de preguntes és perquè giraven entorn de la temàtica i estaven encaminades cap a respostes de situacions pràctiques dels docents encara que també amb un caire teòric i general. Per tant el meu criteri ha estat identificar i formular preguntes que demanessin una resposta amb opinió crítica dels docents.

3.1.3.2. Pauta d'observació

Les observacions que he realitzat durant la meva recerca m'han estat útils per apreciar en primera persona com han canviat les relacions en el grup-classe, com les nenes i els nens s'han agrupat de manera indiferent dins dels grups a l'hora de jugar i de quina manera ha impactat els jocs tradicionals com a activitat lúdica en les estones lliures i d'esbarjo.

En les sessions de la Unitat didàctica dels jocs tradicionals, les observacions han tingut un paper de reforç i acompanyament, ja que per mitjà de les anotacions que anava recollint en la pauta, he pogut percebre i presenciar accions dels nens i nenes molt enriquidores en el meu estudi. Alhora, també m'han servit per evidenciar els problemes que succeïen en les classes impartides. Per tant, les observacions anotades han estat d'ajuda per adonar-me i saber quines necessitats internes tenia cada grup.

Segons Heinemann (2013:132), es refereix a l'observació científica com un procés d'obtenció de dades a partir d'una estructuració, sistematització i control d'allò que observem. Aquesta ve condicionada pels indicadors relacionats amb el nostre objecte d'estudi.

Per tant, en el meu estudi, la tècnica d'observació és com un procés en el qual a partir d'allò que observo, faig un recull de la informació que necessito.

Un cop dit això, puc fer esment que durant la meva recerca he fet servir un tipus d'observació. Tal com diuen Alvira (1984) i Vallès (1997:155) hi ha quatre graus d'implicació (participació passiva, participació encobert, participació moderada i participació activa) segons el paper que tingui l'observador vers a les persones que observa. Per tant, puc el meu grau d'implicació ha estat de participació activa, ja que a més a més d'observar també estic involucrada en els exercicis que es porten a terme en el grup-classe.

En relació a la planificació de l'observació realitzada, és a dir, a com m'he organitzat l'instrument, els mateixos autors ens esmenten dos tipus (Observació pautaada o sistemàtica o Observació no pautaada). En el meu cas, he fet servir una observació pautaada o sistemàtica, ja que he marcat una sèrie d'ítems i només m'he fixat en aquests. Tot i tenir molt clars els possibles indicadors, al final de la pauta d'observació vaig deixar un espai per posar anotacions sobre reaccions que no tenia previstes i que van aparèixer. Aquests ítems tenen en compte els comportaments i el context que volia veure, també he tingut en compte les situacions que podien succeir.

A continuació, exposo la mostra de la pauta d'observació que he fet servir al llarg del meu estudi fent un recull de dades de les classes impartides sobre els jocs tradicionals amb els infants de 4rt de Primària.

En relació al criteri a l'hora de formular els ítems, vaig optar per fets que tinguessin relació amb la meua recerca i que alhora fossin observacions demostrables i senzilles durant les sessions realitzades.

PAUTA D'OBSERVACIÓ				Pauta d'observació nº:
Dia: / / 2015	Trimestre:			Àrea: Educació Física
Hora:	Numero d'alumnes:			
Títol de la sessió:				
Accions	Si	NO	A vegades	Observacions
1. Els alumnes participen mostrant una actitud activa.				
2. Els infants proporcionen ajudes als altres companys del petit grup.				
3. Els nens i nenes afronten les situacions-problema amb cohesió social davant d'una acció jugada.				
4. Respecten i accepten les opinions dels membres del grup.				
Altres observacions:				

3.1.3.3. Sociograma

En anteriors ocasions, he fet esment que durant la meva recerca he fet servir en dos moments diferents el recurs del sociograma. El primer moment ha estat a l'inici de la unitat de programació per esbrinar el punt inicial de les relacions establertes entre els alumnes de 4rt de Primària, i el segon moment ha estat per veure si les relacions del grup-classe havien evolucionat de manera positiva fent més cohesió social entre ells i elles després d'haver realitzat la unitat didàctica dels jocs tradicionals dins de les classes d'Educació Física.

El sociograma ideat per J.L. Moreno citat a Uría (1996), s'utilitza per conèixer l'estructura de les interrelacions que es donen en les persones d'un mateix grup i apreciar d'aquesta manera el clima que predomina en el mateix. L'aula és un dels llocs més representatius en el que s'aplica, el sociograma ens ajuda a conèixer millor el grup-classe i el seu clima.

En el meu cas, vaig establir l'ús d'aquest tipus d'instrument perquè tal com diu Medina (1991), la classe és un entorn psicosocial, acotat per un espai físic, que és percebut per cadascun dels infants. Aquest entorn es caracteritza per la generació d'idees entre els alumnes de l'aula, que globalment i diacrònicament van alternant des de situacions de proximitat i acceptació a processos de distanciament, impulsats per l'estil personal de cadascun dels nens i nenes de l'aula al establir relacions amb els altres.

També he tingut en compte aquests dos experts Rodríguez i Morera (2001), on ens comenten que el sociograma és útil per conèixer les relacions socials dins dels grups per mitjà d'una instrucció molt simple com és preguntar als subjectes que formen el grup a qui agradaria tenir com a companys i qui no.

Al començament del meu estudi, vaig creure que era imprescindible tenir uns resultats segurs i fàcils d'obtenir per saber des de quin punt inicial estaven les relacions en aquell grup-classe i seguidament posar-me en marxa per poder influir de manera més directa i eficient en la cohesió social i tenir un temps ampli per millorar-la.

3.2. Anàlisi de les dades

Aquest bloc fa referència a l'explicació detallada de com s'han analitzat les dades que he obtingut a través dels instruments que he fet servir. Al llarg del meu estudi, cada instrument té propòsits i moments diferents.

3.2.1. Anàlisi de les entrevistes

Les entrevistes han estat l'instrument que més he utilitzat durant el desenvolupament del meu estudi. Aquestes m'han estat útils per poder veure les relacions establertes i poder aconseguir una millor cohesió social dins del grup-classe a través de la meua intervenció dels jocs tradicionals i alhora per poder fer els sociogrames.

En el transcurs del meu estudi, he realitzat dos tipus d'entrevistes. En primer lloc, he realitzat unes entrevistes escrites als infants en dos moments diferents de la unitat didàctica, per així, veure la progressió i l'impacte que ha provocat la meua aportació sobre els jocs tradicionals com a eina de cohesió social. Aquests moments han estat a l'inici³ i al final⁴, com he mencionat a l'apartat anterior.

En segon lloc, he realitzat quatre entrevistes a docents d'Educació Física per veure les seves opinions en relació al joc tradicional com a eina de cohesió social. Tots els mestres, mostren una opinió afirmativa en vers l'estudi dels jocs tradicionals com a recurs de cohesió social.

3.2.2. Anàlisi de les pautes d'observació

La pauta d'observació m'ha estat útil per tenir un registre escrit de les diferents observacions rellevants que han succeït durant les sessions dels jocs tradicionals i alhora per plasmar totes les experiències, impressions i sensacions personals durant la meua intervenció docent. Aquestes observacions, les enregistrava sempre un cop finalitzades les sessions, ja que d'aquesta manera tenia més temps per escriure.

Durant el transcurs del meu estudi, he pogut veure als petits grups de treball en els jocs de manera cohesionada, encara que en moltes ocasions he fet una mirada més atenta en aquell grup on hi havia una persona que a l'inici de la sessió es mostrava refractari a compartir el moment del joc amb aquelles persones perquè no hi era la seva amiga o amic.

Per fer aquesta pauta d'observació he proposat una graella amb uns ítems generals que vaig escollir del grup classe. Aquests ítems tenen relació amb si he vist una dinàmica activa o no dels alumnes a l'hora de jugar, aportant opinions i idees als membres del grup, si s'han respectat entre ells i han treballat de manera cohesionada i si afronten els problemes sorgits durant les accions jugades. Alhora exposo de forma detallada els diferents grups, exposant exemples de situacions concretes sobre els fets més rellevants que he anat veient.

³ Veure l'annex 2

⁴ Veure l'annex 3

3.2.3. Anàlisi dels sociogrames

El primer sociograma, el vaig realitzar en la primera classe que vaig fer la meua unitat didàctica. El propòsit d'aquest primer sociograma era esbrinar la situació prèvia en la qual estaven les relacions socials entre els infants de 4rt de primària.

Aquest propòsit el vaig fixar per investigar en quin punt estava la cohesió social dins d'aquella classe i així, poder aconseguir una millora a partir de la meua intervenció. A l'hora de crear els grups per realitzar les sessions, vaig creure un bon mètode treballar a partir de l'atzar, ja que d'aquesta manera tots i totes s'interrelacionaven i es podien adonar que tots els seus companys i companyes de classe poden aportar alguna cosa positiva.

En el segon sociograma, el vaig utilitzar en l'última sessió de la unitat de programació. La finalitat d'aquest segon sociograma era veure la progressió cap a una bona cohesió social a partir de donar-los l'oportunitat d'ajuntar-se a partir del seu criteri i d'allò que havien vist en les altres sessions. En aquest sociograma hi ha un alumne menys, ja que no va assistir durant tota la setmana. Per tant, no hi ha registre final d'aquest alumne.

En general, aquests dos sociogrames, han estat útils per constatar i comparar l'evolució de les relacions cap a una cohesió social del grup classe des del començament fins al final de la unitat didàctica realitzada. El resultat del primer i del segon sociograma m'han proporcionat uns valors qualitius. Aquests valors són tant positius, és a dir, alumnes triats, com negatius, alumnes que no els volen com amics. A l'hora de comparar els resultats dels dos sociogrames, he obtingut unes informacions segures sobre els canvis efectuats de les relacions entre els discents.

El tercer i el quart sociograma, tenen la mateixa finalitat que els altres dos sociogrames tenint en compte a qui escollirien a l'hora de realitzar les activitats d'Educació Física i a qui no escollirien.

Aquests sociogrames compten amb un quadre⁵ on hi ha els noms dels discents del grup-classe i el número corresponent per poder realitzar els sociogrames. Aquest número està representat dins d'una rodona en el cas dels nois i un triangle en el cas de les noies. D'aquestes rodones i triangles estan dibuixades unes fletxes que volen dir que han triat al company de grup a qui es dirigeixen. També hi ha una llegenda, on es pot identificar el significat de fletxa de colors diferents. Les fletxes de color verd

⁵ Veure l'annex 14

signifiquen que el consideren millor amic o amiga, i en canvi, les fletxes de color vermell signifiquen que no el consideren millor amic o amiga.

A l'hora de fer els sociogrames, vaig tenir en compte tres preguntes⁶ de les cinc que vaig realitzar. Les altres preguntes em van servir per reforçar les preguntes importants. Les preguntes utilitzades en els sociogrames estan relacionades amb qui els agradaria estar a classe per considerar-lo el seu millor amic o amiga i amb qui no els agradaria estar a classe per creure que no és el seu millor amic o amiga. També hi ha un altre sociograma on mostro amb qui escollirien a l'hora de realitzar les activitats d'Educació Física i a qui no escollirien.

3.3. Resultats

En relació als resultats he de dividir les dades obtingudes pels diferents instruments treballats durant el meu estudi que són les entrevistes, les pautes d'observació i els sociogrames. M'he adonat que he vist i anotat unes impressions i accions a través de les pautes d'observació, que en alguns casos s'han plasmat amb els resultats que m'han proporcionat els sociogrames però hi ha altres casos no.

Durant el meu estudi he anat veient que les relacions dels infants al començament de la meva intervenció eren molt selectives als grups dels jocs, en canvi, el resultat final de les preguntes als infants m'han mostrat un salt cap a una millora de la cohesió i complicitat de les relacions. Els alumnes que a l'inici prioritzaven una sèrie d'alumnes tant pel que fa a nivell de millor amic com per realitzar les activitats d'Educació Física, al final del meu estudi, aquesta sèrie de prioritats no es veuen accentuades.

3.3.1. Entrevistes

A continuació faig un anàlisi de cadascuna de les entrevistes realitzades als docents, exposant les seves idees i opinions respecte als jocs tradicionals com a eina de cohesió social. Alhora, he fet unes graelles comparatives agrupant les respostes dels docents en les preguntes realitzades per complementar aquest l'anàlisi.⁷

En la primera entrevista realitzada⁸, el mestre mostra la socialització com aspecte positiu dels jocs tradicionals. Alhora, creu que és un bon recurs a les classes d'Educació Física perquè es pot treballar de manera transversal les competències bàsiques. Un altre aspecte que remarca és que els nens i nenes tenen relacions establertes però que una unitat de programació com l'estudi proposat pot canviar el

⁶ Veure l'annex 2

⁷ Veure l'annex 4

⁸ Veure l'annex 5

paradigma de la classe. Segons el seu punt de vista, creu que el criteri més important a l'hora de treballar el joc tradicional com a eina de cohesió social és la variabilitat de grups i el respecte cap al company en accions dels jocs. Per últim, exposa que els jocs tradicionals tenen moltes possibilitats i varietats a l'hora de jugar i això motiva als alumnes, ja que poden aprofundir en el tema, fent les seves pròpies normes i noves propostes de jocs.

En la segona entrevista⁹, el professor explica que la cohesió de grup i la motivació són dos aspectes positius dels jocs tradicionals. També, considera que és bo treballar el recurs dels jocs tradicionals en l'assignatura d'Educació Física perquè pots treballar uns objectius que tenen aquests jocs i alhora potenciar-lo perquè puguin jugar sols a l'hora del patí. Segons el seu punt de vista, creu que els infants no tenen relacions establertes a l'hora de jugar, sinó tot el contrari, creu que cadascú es posa a jugar sol i que van canviant sense que es noti les relacions tan tancades, excepte el cas de dues nenes. Un altre fet que destaca és el criteri a l'hora de treballar els jocs tradicionals, creu que el criteri més important és donar a conèixer els jocs que sempre han estat i la facilitat del material que es necessita per jugar-hi. Per últim, es veu com reforça la idea que els jocs tradicionals són motivadors en el procés d'aprenentatge dels alumnes.

En la tercera entrevista¹⁰, el mestre exposa que la cohesió social i coneixement de l'entorn són aspectes positius dels jocs tradicionals, ja que d'aquesta manera fem que es mantinguin i no es perdin. També creu que el joc és una eina motivadora a les classes d'Educació Física i sí a més a més, afegim l'aspecte tradicional com a eix vertebrador d'unes activitats molt més àmplies, farà que hi hagi un treball d'investigació i de relació amb els seus avantpassats. Un altre aspecte que remarca és el de les relacions establertes a l'hora de jugar, ja que pensa que en els jocs els alumnes es mostren tal com són, i fins i tot, creu que és important reconduir els jocs per donar un caire educatiu. Segons la seva opinió, considera que el criteri a l'hora de treballar els jocs tradicionals és fer que els nens i nenes coneguin contra més jocs millor, ja que és un enriquitment personal però a la vegada ens diu que el joc tradicional en si no és un contingut tancat, sinó que tot és jugar. Aquesta idea la reforça amb la justificació que tot s'ha de fer a partir del joc tal com diu al currículum de primària perquè és l'eina que els mestres tenen i els alumnes els motiva. Per acabar, és reflexa com es posiciona favor dels jocs tradicionals com a eina motivadora dient que avorreix qui ho ensenya, ja que tot depèn de com es planteja i es transmeti.

⁹ Veure l'annex 6

¹⁰ Veure l'annex 7

En quarta entrevista¹¹, la mestra manifesta que la transmissió de generacions i de valors, formes de vida, tradicions de diferents zones i cultures són els aspectes positius dels jocs tradicionals. Alhora, considera que el recurs dels jocs tradicionals a les classes d'Educació Física és molt bo perquè a través d'aquests les situacions educatives cap als alumnes són més lúdiques, atractives i fa que la predisposició dels infants sigui més rica. Un altre aspecte que aporta és que existeixen relacions establertes i estratègies en les accions jugades, ja que en el moment que assimilen i ho entenen els objectius comencen activar el tema estratègic del joc. Segons el seu punt de vista, el criteri que utilitza a l'hora de fer els jocs tradicionals és la selecció de jocs que impliquin un objectiu grupal i proposar funcions per ressaltar la qualitat de cadascú. Per últim, consolida que els jocs tradicionals poden motivar molt en el procés d'aprenentatge dels infants, ja que poden conèixer infinitat de jocs tradicionals a partir d'una recerca on ells mateixos facin un aprenentatge individual per després compartir-ho amb els seus companys i companyes.

3.3.2. Pauta d'observació

Seguidament, exposaré una descripció individual de les cinc pautes d'observació que vaig escriure, ja que cada cop que finalitzava la sessió de la unitat didàctica, portava a terme la codificació de tots els aspectes destacables i que sorgien de manera habitual. Aquests aspectes que estan escrits a les pautes d'observació en alguns moments m'han sorprès i d'altres van ser més previsibles.

En la primer pauta d'observació¹², cal destacar la participació activa de tots els alumnes a l'hora de portar a terme el joc tradicional. En relació al segon indicador, puc dir que la majoria dels grups hi ha ajudes a altres companys a través de consells o propostes de millora. Pel que fa el tercer ítem, puc fer esment que la majoria d'alumnes afronten les situacions-problema excepte tres alumnes que no estaven d'acord amb el seu grup de treball perquè havien de jugar amb companys que no eren amics o amigues seves. Per últim, el quart indicador, puc comentar que excepte dos grups, tots van respectar i acceptar les opinions dels membres del grup.

En la segona pauta¹³, ressalto l'actitud activa de la major part de la classe davant la cançó marcada per saltar a la corda. Només hi ha tres alumnes que no es veien capaços de saltar o dient que no sabien. En relació al segon ítem, hi ha presència d'ajudes dels infants cap a altres companys a l'hora de realitzar els salts. Cal dir que

¹¹ Veure l'annex 8: Entrevista docent 4

¹² Veure l'annex 9: Pauta d'observació sessió 1

¹³ Veure l'annex 10: Pauta d'observació sessió 2

aquestes situacions es donaven de nenes a nens, és a dir, eren les nenes que donaven consells als nens. Pel que fa el tercer ítem, només va haver-hi una situació problemàtica que va costar solucionar-la, a causa que el nen no volia escoltar als seus companys. Per últim, en el quart indicador, tots els alumnes van respectar i acceptar les opinions dels altres a través de les coavaluacions. Aquest tipus de mètode, va proporcionar que els alumnes a més d'escriure la seva opinió del company que observa de manera escrita a la graella, també s'ho fes saber al company que observa amb un consell per poder millorar.

En la tercera pauta¹⁴, la dinàmica activa dels alumnes és la mateixa de les sessions anteriors. En relació al segon ítem, puc dir aquest cop estaven present les ajudes en els petits grups a l'hora de tirar la pedra en el joc de la xarranca o a l'hora de saltar a peu coix dins de les caselles, només un grup era massa competitiu i no hi havia ajudes cap a altres companys del grup de treball. Pel que fa el tercer ítem, tres dels cinc grups van solucionar bé les situacions problemàtiques que sorgien en els petits grups de treball, excepte dos grups que hi havia una mica rivalitat entre ells. Per últim, el quart ítem, tres dels cinc grups treballen el respecte cap als altres companys del grup, els altres dos grups, a causa de la competitivitat no hi havia un treball de respecte i mostraven desigualtat.

En la quarta pauta¹⁵, l'actitud dels alumnes va augmentar a causa del material, ja que mai l'havien vist amb anterioritat. Pel que fa el segon ítem, s'observa una progressió de millora en les aportacions de les ajudes en els petits grups, ja que el joc tradicional de les bitlles catalanes demanava a cada persona del grup un rol participatiu. En relació al tercer ítem, he observat que no va haver-hi cap situació problemàtica en els petits grups de treball. Per últim, en el quart indicador, vaig veure com la majoria dels petits grups interrelacionaven i compartien opinions en les accions jugades de les bitlles i les xapes.

En la cinquena pauta¹⁶, he observat que l'actitud dels alumnes era molt activa a causa de l'autonomia i iniciativa personal que els demanava dins dels grups. Pel que fa al segon ítem, he vist que en tots els grups, els infants proporcionaven ajudes als altres companys a l'hora de realitzar les seves accions motrius. En relació al tercer ítem, vaig contemplar al començament de la sessió petits problemes a l'hora de formar els seus propis grups, però els van solucionar amb facilitat. I per últim, el quart ítem, vaig poder notar una millora cap en les opinions dins de tots els grups de treball.

¹⁴ Veure l'annex 11: Pauta d'observació sessió 3

¹⁵ Veure l'annex 12: Pauta d'observació sessió 4

¹⁶ Veure l'annex 13: Pauta d'observació sessió 5

3.3.3. Sociograma

Per emprendre els resultats dels sociogrames iniciaré exposant les dades extretes que he obtingut en la primera i última sessió en relació als millors amics i amigues.

En relació al sociograma dels millors amics i amigues de la primera sessió, he pogut valorar com estaven els lligams de relació dins de la classe a l'inici de la meva recerca. Com observem en el sociograma, he extret que hi ha tres alumnes (3,21,6) que consideren que tots són els seus amics i amigues i dos (9,19) que consideren que bastants ho són. Per altra banda, m'ha aparegut un alumne (9) que ha rebut moltes intencionalitats negatives considerant-lo el company que no agradaria estar a classe per creure que no és el seu millor amic. A la vegada, també ha sortit un altre discent (6), amb intencionalitats negatives dels seus companys i companyes però amb menys que l'anterior. La resta del grup-classe rep i dona les mateixes intencionalitats, entre una i dues fletxes, tant positives com negatives.

Pel que fa al sociograma dels millors amics i amigues de l'última sessió, he pogut extreure com havien progressat els lligams de relació entre els discents al final del meu estudi. Com veiem en el sociograma, podem veure que la gran majoria dels alumnes tenen més complicitat entre els infants perquè hi ha bidireccionalitat en les fletxes. Aquests casos els podem veure entre el 8 i 22; 9 i 15; 1 i 3; 17 i 10; 13 i 24; 2 i 19; 5 i 20, entre d'altres. També podem observar que encara continuen tres alumnes consideren que tots són els seus amics i amigues però no hi ha un augment d'alumnes amb aquest pensament. Per altra banda, l'alumne (9) que va rebre en la primera sessió moltes intencionalitats negatives dels seus alumnes considerant-lo el seu enemic, ara podem contemplar que ha rebut menys i s'ha integrat en el grup-classe. El mateix cas li ha succeït al discent 6, ja que ha rebut moltes menys intencionalitats negatives dels seus companys però no hi ha reciprocitat amb un altre infant. Per últim, descobrim que el discent 16 està ignorat pels infants, ja que no rep cap fletxa, ni positiva ni negativa.

Per altra banda, esmentaré les dades extretes de la primera i última sessió en relació a l'elecció per realitzar activitat esportiva, en aquest cas, els jocs tradicionals. En aquests dos sociogrames he pogut veure realment la cohesió social del grup-classe i les relacions establertes.

Durant la meva recerca he fet unes observacions detallades a través de les pautes que tenen relació amb aquests sociogrames. En aquestes pautes he pogut contemplar una progressió positiva en els infants, ja que a l'inici de les sessions costava més solucionar i respectar als membres del grup i al final, es mostraven respectuosos i

col·laboratius davant les situacions jugades. Alhora, cal dir que hi ha alguns aspectes observables durant les sessions que no es veuen reflectits en aquests sociogrames.

En el sociograma de la primera sessió¹⁷, podem veure que hi ha molt poca bidireccionalitat a l'hora d'escollir a un company o companya per realitzar una activitat esportiva a la classe d'Educació Física. Alhora, segueixen present el discent 9 i el 6 com alumnes que més reben intencionalitats negatives dels seus companys, però a diferència de l'altre sociograma, veiem que hi ha una alumna més, discent 20, que també rep moltes intencionalitats negatives. Un altre aspecte a remarca és la presència d'un únic alumne, número 3, que considera que amb tots i totes realitzaria una activitat física, sense excloure a cap company i companya. I per últim, hi ha l'infant 8 que mostra negació cap als nois a l'hora d'escollir-los per realitzar una activitat esportiva a l'assignatura d'Educació Física.

En el sociograma de l'última sessió¹⁸, com podem comprovar hi ha més bidireccionalitat entre els alumnes a l'hora de triar company o companya per fer accions jugades en Educació Física. Un exemple són 24 i el 4, 12 i 23, 17 i 10, entre d'altres. També un aspecte important a ressaltar es que de cada infant en surten més d'una fletxa amb intencionalitats positives. Aquest fet reforça l'objectiu principal que és adonar-se que tots i totes poden aportar coses bones i per tant, és possible la cohesió social del grup-classe.

Alhora, també podem observar que el nombre d'alumnes que jugarien amb tot el grup-classe ha millorat, ja que a l'inici només hi havia un únic alumne (discent 3), en canvi en aquest l'últim sociograma veiem com dos alumnes més (alumnes 16 i 19) pensen que jugarien amb tots i totes sense excloure a cap company i companya.

En canvi, un fet que ha empitjorat respecte al primer sociograma és el de les intencionalitats negatives, veiem que segueix sent igual en el cas de l'alumne 9 i el 6 i que a més a més s'hi afegeixen el discent 21 i 3 reben tres fletxes amb intencionalitats negatives cadascun. En aquest aspecte han decaigut els resultats inicials, de 2 alumnes en el primer sociograma a 4 en aquest últim. I alhora tampoc ha millorat l'infant 8, ja que segueix pensant que només realitzaria activitat física amb les nenes. Per tant, l'evolució d'aquests aspectes no ha estat l'esperat, ja que els resultats obtinguts no han estat els esperats inicialment, no hi ha hagut la cohesió total dels alumnes.

¹⁷ Veure l'annex 17: Sociograma activitat esportiva primera sessió

¹⁸ Veure l'annex 18: Sociograma activitat esportiva última sessió

3.4. Discussió

En aquest apartat, després d'haver analitzat el meu estudi, realitzaré un contrast dels resultats obtinguts amb l'evidència científica. Aquest contrast ve justificat a través dels punts de vista dels experts sobre els jocs tradicionals utilitzats en el marc teòric, dels resultats obtinguts i de les sensacions en primera persona abans, durant i després de la meva recerca, és a dir, una triangularització de la informació.

En primer lloc, en el marc teòric, als blocs de “els jocs tradicionals dins de la societat”, “els jocs tradicionals a l'escola” i “els jocs tradicionals com a cohesió social”, exposo diferents especialistes que associen uns beneficis socials cap als infants quan es potencia els jocs tradicionals dins i fora de l'escola. Encara que, observant els resultats obtinguts en la meva recerca, tinc la impressió que no és suficient treballar la variabilitat de grups i diferents interaccions dels alumnes amb els jocs tradicionals dins de l'assignatura d'Educació Física. Per poder dur a terme aquest treball, s'ha de preparar unes estratègies de relacions, que en el meu cas ha estat l'atzar, a l'hora de fer variabilitat de grups en les diferents sessions. També, considero que potenciar aquestes estratègies de relacions només a una única assignatura, en aquest cas Educació Física, no pot evolucionar cap a una millora total de la cohesió social dels alumnes. A més a més, com esmento per mitjà dels diferents autors en el marc teòric, si no posen de la seva part, escola i família, aquestes estratègies no provocaran un entorn agradable i una cohesió social dels alumnes dins i fora de la classe.

En aquesta idea Lavega i Olaso (2003) consten que un aspecte molt rellevant i interessant del joc tradicional és, sense dubte, la seva sociabilitat. Creuen que el fet de jugar demana una certa dimensió social, ja que el participant comparteix un espai, temps i materials i a vegades en accions amb altres companys que com ell, integren el contingut essencial del joc.

En aquest mateix sentit, trobem a Trigueros (2002) exposant que el temps dedicat als jocs tradicionals no és el recomanable actualment. La societat primerenca, connectada al nucli familiar, s'ha deixat de banda per donar-la a la secundària, que està relacionada amb l'escola. Aquest fet fa que hi hagi una pèrdua de tradicions culturals dins de l'àmbit familiar.

D'aquestes reflexions dels autors, apporto diferents opinions. Primerament, crec que és important que el mestre prepari i mentalitzi a tots els nens i nenes a l'hora de portar a terme una intervenció com el meu estudi, Busqué i Pujol (1996) mostren que la funció del docent és crear el clima, ensenyar a jugar, potenciar que els discents juguin de

manera autònoma i que s'ensenyin els jocs de manera recíproca en el grup-classe. La segona és la predisposició d'altres assignatures, Trigueros (2002), insisteix amb què els jocs tradicionals no han d'estar en el currículum d'educació primària i passar directament a la pràctica d'educació física, sinó que han d'estar present en els diferents nivells de concreció curricular.

Pel que fa els resultats obtinguts en la pauta d'observació, tinc impressions bastant positives a l'hora de veure als discents a les sessions, ja que els veia còmodes i cohesionats a l'hora de realitzar els jocs tradicionals. Però per contra, al final de la unitat didàctica, no ha estat possible una cohesió total dels alumnes. Aquest resultat, sent realista, era d'esperar donades les condicions temporals, socials i de l'entorn. Això confirma el que diu Lavega (2000) exposant que totes aquestes expressions són manifestacions culturals diferents, ja que són el resultat d'una forma característica de relació amb l'entorn natural i social.

En relació als resultats obtinguts de les entrevistes als docents, he vist com els mestres diuen que els jocs tradicionals són un element molt important perquè és una eina molt motivadora en les classes d'educació física. Aquesta opinió dels mestres es relaciona amb el que diu Lavega (2000) dient que aquests tipus de jocs es poden entendre com una invitació a la participació, a divertir-se i a comunicar-se amb els altres. Aquesta idea també la podem connectar amb el que diuen Agudo, Mínguez, Rojas, Ruiz, Salvador i Tomás (2002) comentant que el joc tradicional és una bona eina metodològica que es pot fer servir a l'àrea d'Educació Física. Tot i això, considero que els jocs tradicionals no només són motivadors com a recurs fonamental per l'aprenentatge dels nens i les nenes, sinó que també són creatius i flexibles en funció dels teus propòsits com a docent. A més a més, el joc tradicional es presenta com un element competencial en l'àmbit curricular, i en el cas de l'escola on vaig portar a terme aquest estudi, el mestre no havia treballat de manera específica aquests tipus de jocs.

Un altre resultat obtingut de les entrevistes dels professors, ha estat que tres dels quatre mestres entrevistats pensen que els nens i nenes utilitzen relacions establertes a l'hora de jugar. Això confirma el que diu Lavega (2000) exposant que l'ésser humà es caracteritza per la seva capacitat de relacionar-se. En primer lloc ens relacionem amb l'entorn més directe (familiars) i després ens relacionem amb persones que ens interessen en la nostra vida quotidiana. Des del meu punt de vista, penso que les relacions establertes es veuen presents a l'hora de formar grups, ja que només volen anar amb aquells infants que els hi interessa.

l'últim resultat obtingut que remarco sobre les entrevistes dels mestres, és l'opinió dels quatre docents que comenten el fet de mantenir vius els jocs tradicionals i intentar que no es perdin a través de la transmissió entre generacions. Això confirma el que diu Öfele (2003) esmentant que els jocs tradicionals són aquells que són transmesos de generació en generació, de forma oral, que continuen perdurant, mantenint la seva essència. Aquesta opinió dels mestres també la relaciono amb allò que han dit Trigo i Trigueros. Per una banda, Trigo (1995) exposa que el joc tradicional, pot haver arribat d'un altre lloc i una vegada allà començar a passar de generació en generació, simplement complint amb la transmissió d'aquests jocs a través de diferents generacions de forma oral. I segons Trigueros (1998) parla dels jocs tradicionals com aquells que es transmeten de generació en generació, considerant-se específics o no d'un lloc determinat. Tot i això, des del meu punt de vista, considero que els jocs tradicionals han estat una forma d'activitat esportiva des de sempre i són jocs molt importants en l'àmbit educatiu i de valors. Per tant, crec que en la mesura que fos possible, els docents i les famílies haurien de potenciar els jocs tradicionals amb els nens i nenes per enfortir la cohesió social, un aspecte important en el creixement evolutiu dels infants.

Pel que fa als resultats obtinguts en els sociogrames, he observat que a l'inici de la meva intervenció les relacions dels alumnes eren molt selectives, ja que només cinc alumnes mostraven predisposició total a l'hora de jugar amb els seus companys i companyes. En canvi, al final de la meva intervenció he vist com hi ha bidireccionalitat en les relacions i fins i tot hi ha alumnes que consten més d'una fletxa amb intencionalitats positives cap als seus companys i companyes. Aquests resultats confirmen el que diuen Busqué i Pujol (1996) mostrant que el joc estimula i fa que cada jugador trobi el seu lloc en el grup, perquè pot provar una vegada i una altra, els diversos rols. El mateix joc estimula les possibilitats de prendre decisions. Aquesta idea també la relaciono amb el que diu Imeroni (1987) dient que l'escola és una farga de relacions i un espai per estar tots els discents junts, on s'afavoreixi el diàleg, que augmenta les possibilitats per comprendre i practicar l'aspecte metacomunicatiu que reforça el reconeixement personal com a pertanyent a un grup. Des del meu punt de vista, penso que cal tenir present que els resultats dels sociogrames no valora exclusivament el que ha succeït en les sessions de la meva intervenció, sinó que va més lluny de tot això. Els sociogrames valoren tots els moments que els discents passen junts, i aquest fet no es pot controlar. Per tant, és lògic que els resultats obtinguts d'aquests sociogrames no hagin estat els desitjats.

4. Conclusions

En aquest últim apartat em centraré a elaborar unes conclusions i reflexions personals sobre els jocs tradicionals. Aquestes reflexions em serviran per respondre la hipòtesi marcada, per adonar-me si s'han aconseguit els objectius establerts a l'inici del meu estudi, per veure les limitacions i errors del treball i alhora per mirar propostes de millora que podria afegir en un futur.

A l'hora de començar aquest estudi em vaig proposar una sèrie de fites que volia aconseguir. Un cop finalitzat aquesta recerca sobre els jocs tradicionals com a eina de cohesió social dins del centre la Salle Montcada i Reixac em decideixo respondre-les.

En relació a la hipòtesi, puc afirmar que, un cop exposats tots els resultats en l'apartat anterior, la meua hipòtesi plantejada inicialment no ha estat l'encertada perquè a grans trets, no he arribat a una millora total de la cohesió social dels alumnes dins de l'assignatura d'Educació Física. Per tant, no s'ha complert la hipòtesi que m'havia establert a l'inici del treball, en la qual constava que "establir els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física, ajuden a la cohesió social dels alumnes". Crec que no s'ha complert del tot per una raó principal que exposaré a continuació.

Pel que fa a la meua participació com a docent dins de les meves sessions ha estat l'encertada, és a dir, sempre he intentat a la mesura del possible tenir preparat l'estratègia per formar els grups, també he intentat tenir en compte els materials (pedres, cordes, xapes, guix, etc.) necessaris per portar a terme les sessions dels jocs tradicionals i sense dubte, he procurat donar una actitud participativa i positiva en vers als alumnes en aquests tipus de jocs, entre d'altres. Per tant, crec que la raó principal per la qual no s'ha complert la hipòtesi és a causa de la temporalització de la meua intervenció, ja que només amb cinc setmanes utilitzant aquesta eina cohesionadora en l'hora i mitja de l'assignatura d'Educació Física no és possible donar un impacte eficient.

Alhora, cal dir que he fet petits progressos en les relacions socials i he fet un petit apropament a la cohesió social del grup-classe. Aquests fets els poden veure en els sociogrames de l'última sessió¹⁹, on els discents mostren més bidireccionalitat amb els companys i companyes i fins i tot alguns d'ells mostren una predisposició total per jugar amb tots els seus companys i companyes de la classe, sense excloure a ningú.

¹⁹ Veure l'annex 16 i 18

Respecte a l'assoliment de l'objectiu general que m'havia plantejat abans d'iniciar el meu estudi, "constatar si els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física milloren la cohesió social dels alumnes de 4rt de primària de l'escola la Salle de Montcada i Reixac", penso que, com ja he esmentat en el paràgraf anterior, no l'he assolit plenament, ja que l'aplicació d'aquesta eina exclusivament dins de l'assignatura d'Educació Física és molt difícil aconseguir uns resultats efectius.

Sobre els objectius específics que precisen l'objectiu general, crec que he assolit un dels dos que m'havia plantejat. Aquests objectius són els següents: millorar la cohesió social dels alumnes de 4rt de primària de l'escola la Salle de Montcada i Reixac per mitjà dels jocs tradicionals; i potenciar els jocs tradicionals com a activitat lúdica.

El primer objectiu específic, he pogut contextualitzar-me de la situació social del grup-classe de l'escola però aquest aspecte no ha estat suficient per poder produir un impacte de millora absoluta de la cohesió social dels discents de 4rt de primària. En aquest objectiu específic, volia posar de manifest que els alumnes fossin conscients dels beneficis que aporten els jocs tradicionals com a eina de cohesió dins de l'entorn que els envolta, en aquest cas, els seus companys i companyes de classe.

El segon objectiu específic, he pogut promocionar els jocs tradicionals com a activitat lúdica dins de l'escola la Salle de Montcada i Reixac, ja que aquesta eina no l'utilitzava el docent de l'escola, tot i que aquest creu que es tracta d'un element educatiu important. Al llarg de la meva recerca ha quedat plasmat que són una eina educativa que s'ha de potenciar a les classes d'Educació Física sempre en la mesura que fos possible d'acord amb el currículum, ja que aporten uns aspectes socials i culturals que desenvolupen i aconsegueixen un ambient adequat dins l'escola i l'entorn familiar.

Per altra banda, faré una explicació de les limitacions relatives aquest estudi. La primera limitació que m'agradaria constatar és que només s'ha realitzat en un centre educatiu i que, per tant, seria inadequat dir que els resultats són universals perquè la demostració que proposo no és massa gran per afirmar que les meves conclusions exposades són globals. Sent realista, cada classe té unes peculiaritats diverses, i per això, el progrés de cada grup-classe és subjectiu a les peculiaritats d'aquest.

Una altra de les limitacions que té aquest estudi és que hauria d'haver enfocat el títol del treball de manera diferent, ja que el terme "cohesió social" és massa extens. Tot i així, vaig específica en el títol que aquesta cohesió social es feia en un centre educatiu.

Per últim en relació a les limitacions, considero que hauria d'haver realitzat més jocs tradicionals en les sessions impartides, ja que en cada sessió els infants només jugaven 1-2 jocs tradicionals. Aquest fet fa que els alumnes no hagin rebut un ventall suficientment extens dels beneficis socials que aporten aquests tipus de jocs.

Un cop fet aquest estudi, les propostes de millora mirant a un futur crec que podria continuar diferents camins. Aquests camins giren entorn de millorar els resultats obtinguts d'aquest estudi. El primer camí podria ser mirar d'afegir jocs tradicionals de diferents cultures, per poder veure altres maneres de fer i de jugar. El segon camí seria allargar la temporalització de la unitat didàctica, fent més enriquidores les sessions a partir de visites dels avis, àvies o centres de gent gran que promouen aquests tipus de jocs. El tercer camí podria ser portar a terme aquesta proposta de manera interdisciplinària amb les diferents àrees, per poder impactar de forma més efectiva a les relacions socials assolint els objectius plantejats. El tercer camí, podria ser no limitar l'estudi a una única classe, sinó ampliar-ho en els diferents cicles d'Educació Primària. I per últim, intentaria centrar els jocs tradicionals en la diferenciació de gèneres, ja que en els resultats obtinguts, m'he trobat la discriminació tant dels nens cap a les nenes com viceversa, i per tant, trobo molt interessant les aportacions que es pot extreure d'aquesta proposta. La veritat és que si tingués l'oportunitat, voldria realitzar de nou un estudi de camp.

Per últim, per finalitzar les conclusions d'aquest estudi, m'agradaria comentar reflexions relatives a la formació personal. El joc ha tingut des dels seus orígens un paper rellevant en el desenvolupament i la socialització de totes les persones, i per això, és important que un objectiu de l'assignatura d'Educació Física sigui que els futurs mestres recuperin i introdueixin els jocs tradicionals.

Considero que els jocs tradicionals han de seguir permanents a les classes d'Educació Física, ja que aporten el sentit de la diversió en les accions jugades i no contraposa ni predomina sobre altres persones en el joc, fent una cohesió social dels participants.

Des del meu punt de vista i a partir de l'experiència realitzada, crec que és important recuperar la transmissió dels jocs tradicionals pels seus continguts socials, culturals, educatiu i morals. Aquests tipus de jocs aporten als alumnes uns valors profunds de la cultura de l'entorn que els envolta. A més a més, animen als nens i nenes o a qualsevol persona que vulgui jugar a implicar-se en l'activitat motriu dels jocs. Per tant, si es conserven aquests tipus de jocs d'una forma lúdica i divertida, ajudarà a què hi hagi una millor connexió de les relacions socials dins dels jugadors i jugadores.

Cal dir que sóc conscient de la pèrdua que s'està produint del joc tradicional en moltes zones geogràfiques, ja que he estat involucrada en el canvi accelerat de la societat actual cap a una societat capitalista. Com he esmentat en el marc teòric a través d'autors, és una societat on només es valora el progrés i la modernització i tot allò que és antic perd importància en la vida quotidiana de moltes famílies.

Per acabar, crec que he complert un procés adequat que m'ha proporcionat un coneixement intens sobre el tema investigat. Considero que el marc teòric m'ha estat útil per enriquir-me com a futura docent d'Educació Física, sense deixar de banda que, la part pràctica ha estat imprescindible a l'hora de realitzar el meu estudi. Alhora, opino que tot i adonar-me que els jocs tradicionals a l'assignatura d'Educació Física del centre educatiu la Salle Montcada i Reixac no han aportat una cohesió social efectiva, he pogut aconseguir petits avenços en les relacions del grup-classe.

Afegeixo, des del meu parer que el fet de realitzar el Treball de Final de Grau m'ha proporcionat un aprenentatge sobre la construcció de recerques científiques, ja que durant la carrera hem elaborat treballs de diversos aspectes però en cap ens demanaven una fonamentació teòrica amb recerques científiques tan ben pautades. Així doncs, puc dir que gràcies aquest treball de final de grau he creat la base d'aprenentatge científic per endinsar-me en l'entorn de la recerca científica.

5. Bibliografia

- Agudo, D; Mínguez, R; Rojas, C; Ruiz, M; Salvador, R; Tomás, J. (2002). *Juegos de todas las culturas. Juegos, danzas, música...desde una perspectiva intercultural*. Barcelona: INDE Publicaciones.
- Albadejo, M. (2010). *Como decirlo: entrevistas eficaces en el ámbito educativo*. Barcelona: Graó
- Alvira, F. (1984). *La investigación sociológica*. Madrid: Taurus
- Asopa, B; Beyé, G. (2001). *Appendix 2: The case method. Consultat el dia 15 d'abril del 2015 a través de <http://www.fao.org/docrep/W7500E/w7500e0b.htm>*
- Bantulà, J; Mora, J.M. (2007). *Juegos multiculturales. 225 juegos tradicionales para un mundo global*. Barcelona: Editorial Paidotribo.
- Blanco, T. (2010). *Para jugar como jugàbamos*. Salamanca: Amarú Ediciones.
- Busqué, M; Pujol, M.A. (1996). *Ximic. Jocs tradicionals*. Berga: Amalgama edicions.
- Camps, N (2014). *Apunts de mètodes d'investigació*. 4rt Grau d'Educació Primària. Universitat de Vic
- Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament. (1992). *Currículum: Educació Primària (1a. ed.)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Goetz, J.P; Lecompte, M.D (1998). *Etnografía y diseño cualitativo en investigación educativa*. Madrid, España: Ediciones Morata
- Heinemann, K. (2003). *Introducción a la investigación empírica en las ciencias del deporte*. Barcelona: Paidotribo.
- Huizinga, J. (1972). *Homo ludens*. Madrid: Alianza.
- Imeroni, A. (1987). *Esport*. Barcelona: A.A.P.S.A. Rosa Sensat.
- Institut d'Estudis Catalans (1995). *Diccionari de la llengua catalana*. 3a ed. Barcelona: Editorial Moll
- Jaouen, G; Lavega, P; Parlebas, P; Martín, J.C; Eichberg, H; Gomaratut, C; Magno, J.F. (2009). *Juegos tradicionales y salud social*. Aranda de Duero: Asociación Cultural la tanguilla.
- Lavega, P. (2000). *Juegos y deportes populares tradicionales*. Barcelona: Inde. Biblioteca temática del Deporte.
- Lavega, P; Oleaso, S. (2003). *1000 juegos y deportes populares y tradicionales. La tradición jugada*. Barcelona: Editorial Paidotribo.
- Lavega, P; Costes, A; Pubill, B (2010). *Jocs i esports tradicionals a Catalunya*. Esplugues de Llobregat: Albertí Editor SL.
- López, J. (1995). *La aventura de la investigación científica. Guía del investigador y del director de investigación*. Madrid: Síntesis.

- Maestro, F; Trigueros, C. (2002). *El juego tradicional en el ámbito educativo*. Actas del Tercer Congreso Internacional de Educación Física. FETE-UGT.Jerez
- Martínez, E. (1983). *El juego infantil: Análisis y aplicación escolar*. Saragossa: ICE Universidad de Zaragoza
- Ofele, M.R. (2003). *Papel social de los juegos tradicionales. Proyecciones pedagógicas*. Tándem. Didáctica de la Educación Física.
- Ortí, J. (2003). *Los juegos tradicionales. Aplicación en el área de la Educación Física en el sistema educativo actual*. Tandem, num 10, pp. 31-40, Barcelona.
- Rodríguez, A; Morera, D. (2001). *El sociograma. Estudio de las relaciones informales en las organizaciones*. Madrid: Psicología pirámide.
- Rodríguez, G; Gil, J; García , E. (1996): *Metodología de la investigación cualitativa*. Málaga. Ediciones Aljibe.
- Silva, F. (1994). *La entrevista*. En Fernandez ballesteros, R.: *Introducción a la evaluación psicologica*. Madrid, Pirámide
- Stake, R.E. (1998). *Investigar con estudios de caso*. Madrid: Morata.
- Trigo, E. (1995). *El juego tradicional en el currículum de educación física. Aula de innovación educativa*. Barcelona: Editorial Graó. Núm. 044, pp. 1 – 5.
- Trigo, E. (1994). *Aplicación del juego tradicional en el currículum de educación física*. Barcelona: Paidotribos
- Uría, M^a.E (1998). *Estrategias didáctico-organizativas para mejorar los centros educativos*. Madrid: Narcea Ediciones, 56-58.
- Valles, M. (1997). *Técnicas cualitativas de la investigación social*. Madrid: síntesis
- Vigotsky, L. S. (1989). *El desarrollo de los procesos psicológicos superiores* (2^a Ed.). Barcelona: Crítica
- Villar, F. (1994). *La credibilidad de la investigación cualitativa en la enseñanza de la Educación Física*. Apunts: Educació Física i Esports. núm 37.
- Walker, R. (1983) *La realización de estudios de casos en educación. Ética, teoría y procedimientos*. En W.B. Dockrell y D. Hamilton (Comps.) (1983). *Nuevas reflexiones sobre la investigación educativa* (42-82). Madrid: Narcea.

5.1. Webgrafia

- Bantulà, J (2006). *La introducció dels jocs populars i tradicionals en l'educació escolar dels infants*. Consultat 10 de desembre 2015 des de <http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/viewFile/126438/176873>
- Cortiella, LI; Fernández, F; Sánchez, D.M. *El joc infantil i la seva metodologia. Classificació dels tipus de jocs i la seva adaptació*. Consultat 19 març 2015 des de http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M04/web/html/WebContent/u2/a1/continguts.html
- Grupo L.A.C.E. (2013). *Los estudios de caso*. Consultat 12 abril 2015, des de <http://hdl.handle.net/2445/33367>
- *Introducción al estudio de caso en educación*. (1999). Consultat 12 abril 2015, des de <http://www2.uca.es/lace/documentos/EC.pdf>
- *Juegos y actividades físicas recreativas para animación*. (2012). Consultat 17 març 2015 des de <http://www.seritium.es/tafadseritium/images/Juegos%20Tema%201.pdf>
- *Jocs tradicionals*. (2013). Consultat 22 de febrer 2015 des de http://www.ipsi.cat/web2013/alumnes/eso/1_edfísica/Tema%204.Jocs%20tradicionals.pdf
- *Jocs populars i tradicionals*. (2011). Consultat 22 de febrer des de http://blocs.xtec.cat/mefos/files/2011/05/b_5.pdf
- Méndez, A; Fernández, J. (2011) *Análisis y modificación de los juegos y deportes tradicionales para su adecuada aplicación en el ámbito educativo*. Consultat 10 de març de 2015 des de <file:///C:/Users/user/Downloads/Dialnet-AnalisisYModificacionDeLosJuegosYDeportesTradicion-3713113.pdf>
- Rebollo, J.A. (2002). *Juegos populares: una propuesta para la escuela*. Consultat 20 de febrer 2015 des de http://juancarlos.webcindario.com/juegos_populares.pdf
- Trigo, E (1995). *El juego tradicional en el currículum de educación física*. Revista Aula de Innovación Educativa ,44. Consultat el 17 de febrer 2015 des de <http://www.grao.com/revistas/aula/044-juego-tradicional-y-educacion-fisica--participacion-en-la-comunidad-educativa/el-juego-tradicional-en-el-curriculum-de-educacion-fisica>

